

Economisch - Statistische Berichten

45e JAARGANG - 9 MAART 1960 - No. 2225

Reisdeviezen

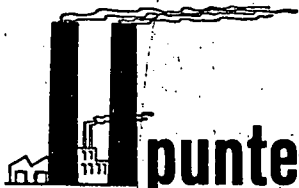

R. MEES & ZONEN

Rotterdam

BANKIERS EN ASSURANTIE - MAKELAARS

Bagage- en ongevallenverzekeringen

punten pleiten

voor Friesland

● Ruime keuze uit gevarleerde en goedkope Industrierterreinen in: Bergum, Dokkum, Drachten, Harlingen, Heerenveen, Kootstertille (gem. Achtkarspe-
len), Leeuwarden, Lemmer, Oosterwolde, Sneek, Wolvega ● Snelle verbind-
ingen via water-, spoor- en snelwegen met IJ-mond, Europoort, Oost-Neder-
land, N.W.-Duitsland, Scandinavië, enz. ● Grote reserve aan arbeidskrachten,
nu' en in de komende jaren ● Intelligente en plichtsgetrouwe medewerkers.
● Vooruitstrevende planning; gesteund door de Overheid ● Moderne voor-
zieningen voor energie en woningbouw ● Eigen zeehaven met ruime capaci-
teit; directe lijndiensten naar Engeland ● Toeleveringsbedrijven van allerlei
aard aanwezig ● Prettig wonen, naar keuze op zandgrond, aan 't water of
in de stad ● Aantrekkelijke bouwpremies ● Gunstige ervaring met reeds
bestaande industriële ontwikkeling

Friesland kunt u bouwen!

Inlichtingen worden u verstrekt door

de Industrialisatie-raad der Friese kernen, Sophialaan 1, Leeuwarden, tel. 28144-28145

FLATS, VRIJE HUIZEN, WINKELS BEDRIJFSRUIMTEN

Rotterdam en omgeving

FLATS, vanaf f 15.000.-
VRIJE HUIZEN, vanaf .. f 21.500.-

GRATIS op aanvraag beschikbaar:
M.A.B. n.v.-NIEUWS
Ons maandblad, waarin regelmatig
aantrekkelijke aanbiedingen volledig
omschreven worden opgenomen.

M.A.B. n.v.

Makelaars in onroerende goederen

K.C. SLIJK Schiedamsevest 44d, Rotterdam-1
Tel. K. 1800 - 11.91.11 (2 lijnen)
Spreekuren: Dinsdags en Donderdags 10 - 16 uur.

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van de
Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010 of 01800) 5 29 39. Administratie:
(010 of 01800) 3 80 40. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Com-
merce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening
260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen
f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts
worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor
Westzeedijk, Rotterdam-6.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
6 93 00, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

Bedrijfspsychiaters

Tijdens een onlangs gehouden bijeenkomst van leidende personen uit het bedrijfsleven in de Verenigde Staten werd voorgesteld, naast de zorg voor de lichamelijke gezondheid van de werknemer, ook systematisch aandacht te gaan schenken aan zijn geestelijke gezondheid. De gedachte, hiertoe o.a. psychiaters aan de bedrijven te verbinden, vond bij velen der 200 aanwezigen weerklank, doch ontmoette ook tal van bedenkingen. De vraag rees nl. onmiddellijk, zo schrijft Stephen Habbe in een hieraan gewijd artikel in „Management Record” — een uitgave van de National Industrial Conference Board — van november 1959, in hoeverre de verantwoordelijkheid van de onderneming voor haar werknemers zich, gezien tegen de achtergrond van haar doel, uitstrekt. Zo het mede haar taak is toe te zien op de geestelijke gezondheid van haar employés, in welke vorm zou zij dan in feite hulp moeten bieden?

De behoefte aan geestelijke gezondheidszorg werd op de bijeenkomst aangetoond door de mededeling, dat er in Amerikaanse ziekenhuizen evenveel bedden zijn voor geesteszieken als voor alle andere ziekten tezamen. De psychiatrische inrichtingen zijn er overvol; vele patiënten kunnen niet worden opgenomen. De directe kosten, veroorzaakt door geestesziekten, bedroegen voor het Amerikaanse bedrijfsleven in 1958 naar schatting \$ 3 mrd. en inclusief de indirecte kosten \$ 12 mrd. Dit zijn schokkende cijfers, vooral omdat zij een weerspiegeling zijn van menselijk leed. Vele voorbeelden van werknemers die met psychische problemen rondlopen werden beschreven. Sommige van hen zijn werkelijk ziek, anderen verkeren op de rand. Het betrof o.a. alcoholpsychozen, arbeiders, die in capaciteit tekortschieten voor de functie waarvoor zij zijn aangesteld, vaak ongelukken veroorzaken, voortdurend te laat op hun werk komen of in het geheel niet verschijnen, achterdocht koesteren jegens hun collega's, geen gezagsverhoudingen accepteren, overgevoelig zijn enz. Dergelijke personen bezorgen niet alleen zichzelf problemen, doch ook anderen. Dag in dag uit tasten zij het moreel en de produktiviteit van de in hun omgeving werkenden aan.

Uit onderzoekingen is gebleken, dat 70 pCt. of meer van alle werknemers die worden ontslagen hun betrekking

verliezen niet zozeer door onvoldoende kennis dan wel door aanpassingsmoeilijkheden. Het kennen van de feiten houdt evenwel nog niet in het dragen van de verantwoordelijkheid ervoor en de bereidheid tot het opstellen van een actieprogramma. Op de bijeenkomst scheen men — zo schrijft Habbe — meer geïnteresseerd in de gestelde diagnose dan in de aanbevolen maatregelen. Toch heeft het Amerikaanse bedrijfsleven reeds de eerste schreden gezet op het terrein van de geestelijke gezondheid. Een paar ondernemingen hebben al vaste psychiaters in dienst, andere schakelen deze specialisten bij gelegenheid in. Daarnaast zijn er honderden psychologen in de bedrijven werkzaam — hoewel slechts een minderheid in hoofdzaak ter raadpleging voor de werknemers — en staan in tientallen ondernemingen geestelijke adviseurs de employés op hun verzoek terzijde. Er zijn ongeveer 30.000 psychiaters en psychologen in de Verenigde Staten. Ongetwijfeld zou — aldus Habbe — een aantal van hen op part-time of full-time basis de arbeid van het handjevol collega's dat reeds in de bedrijven werkt, mee kunnen aanvatten.

Over de wenselijkheid, als ondernemer hulp te bieden bij psychische moeilijkheden van werknemers, bestonden zeer uiteenlopende meningen. Enkele commentaren, welke na afloop van het officiële gedeelte van de bijeenkomst vielen te beluisteren, luiden: „we're not in that business; we are concerned but we don't have much of a problem in our organisation. We select our employees very carefully; aren't there community agencies to look after such people?; we train our supervisors in good human relations principles and practices; we do not believe in interfering in the personal lives of our employees; we certainly would like to do our part, especially for our group of long-service employees; we would not take the initiative, but would help any employee who came to us requesting help; we are interested but do we know enough at this stage to offer help to the mentally ill?“. Ondanks de uitspraak van een der sprekers, dat oplossen van het probleem uiteindelijk veel goedkoper is dan het te verwaarlozen — een uitspraak die de Amerikaanse zakenman toch wel zal hebben aangesproken — betwijfelt Habbe of vele ondernemingen tot actie zullen overgaan.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Bedrijfspsychiaters	259	Ingezonden stuk:	
Huurbeleid en Huurwet, door C. Küppers	260	Efficiency contra efficiency bij de Overheid, door C. P. A. Bakker met een naschrift van J. Hasper	274
De nieuwe investeringspolitiek in België, door Dr. V. van Rompuy	264	Boekbespreking:	
Noord-Amerika en de Westeuropese integratie, door Dr. N. Franken	268	C. H. Harvie en J. G. Kleve: The national income of Sudan 1955/56, bespr. door A. Qayum	275
De wereldscheepsbouw in 1959, door C. Vermey ..	272	Mededelingen voor economen	276
		Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman ..	276
		Statistieken	277

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

Een overzicht wordt gegeven van het huurbeleid en de huurwetgeving sedert 1940. Krachtens de thans geldende wet kan een huurder, die meent dat zijn woning niet voldoet aan de eisen die daaraan redelijkerwijze kunnen worden gesteld, zich tot een huurcommissie wenden met het verzoek de huurprijs terug te brengen tot die van 31 augustus 1955. Volgens het thans ingediende wetsontwerp echter zal de 20 pCt. huurverhoging per 1 april a.s. niet worden toegepast op woningen van vóór 1918 met een huur van hoogstens f. 9 per week tenzij de verhuurder aantoont dat de kwaliteit van de woning goed is. Deze „omkering van de bewijslast” zal tot een opeenhoping van verzoeken bij de huuradviescommissies leiden. Zowel aan het handhaven van een beperkte huurprijnsbeheersing voor bedrijfspanden als aan het reeds aanstonds geheel opheffen hiervan — uiteraard met handhaving van de huurbescherming — kleven bezwaren, doch deze zullen bij algehele opheffing belangrijk geringer zijn. Bovendien wordt hiermede eerder het door de Regering gestelde einddoel, t.w. de vrije markt voor het onroerend goed, bereikt.

Huurbeleid en Huurwet

Als men het regeringsbeleid ten aanzien van de huren van na mei 1940 beschouwt dient men twee perioden te onderscheiden, nl. die van voor en na 1 januari 1951, de datum van inwerkingtreding van de Huurwet. De Huurwet beoogt regelen te geven nopens de huurprijzen van onroerend goed en de bescherming van de huurders. Die regelen bestonden ook reeds vóór 1 januari 1951, doch waren toen belichaamd in een viertal uit de bezettingstijd daterende besluiten, welke in hoofdzaak ten doel hadden de huurprijzen te bevriezen op het peil van 1940 en de huurders bescherming te geven. Slechts in speciale gevallen mochten, krachtens het Huurprijzenbesluit 1940, de huurprijzen worden verhoogd met 10 pCt. van de kosten van de na 9 mei 1940 aangebrachte verbeteringen, voor zover deze kosten althans het redelijke en gebruikelijke niet overschreden.

De Huurwet 1950 had oorspronkelijk betrekking op al het onroerend goed, ongebouwd zowel als gebouwd, met uitzondering van het agrarische. Ten aanzien van het ongebouwd onroerend goed beoogde de wet in eerste aanleg de huurprijzen te handhaven op het vooroorlogse peil, uiteraard gepaard met huurbescherming. Slechts met speciale toestemming van de Minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting mochten de huurprijzen worden verhoogd. Bij de wijziging van de Huurwet per 1 januari 1954 liet men de huurprijzen van het ongebouwd onroerend goed vrij, echter onder handhaving van de huurbescherming. In het thans voorliggende wetsontwerp wordt ook de huurbescherming losgelaten, zodat in deze sector, aannemende dat de Staten-Generaal zich hierbij kan aansluiten, straks de vooroorlogse verhoudingen weer zullen zijn teruggekeerd.

Ten aanzien van het gebouwd onroerend goed, zowel woningen als bedrijfspanden, beoogt de wet de huurprijzen geleidelijk aan te passen aan de gewijzigde prijsverhoudingen. Vóór 1950 bestond er nl. reeds een belangrijk verschil tussen de huurprijzen van de zgn. oude woningen en die van de nieuwbouw. De bedoeling van de Regering was om, binnen het raam van de door haar voorgestane loon- en prijspolitiek, de huurprijzen zowel van het vooroorlogse als van een gedeelte van het na-oorlogse gebouwde onroerend goed op te trekken tot het niveau, dat meer

gaat in de richting van een redelijk rendement. De wet van 13 oktober 1950 kwam met een uniforme huurverhoging voor alle vooroorlogse woningen en bedrijfsruimten van 15 pCt, een verhoging met een dwingend karakter, welke dus bestaande overeenkomsten doorbreekt. Slechts was het mogelijk om in een vrijwillige overeenkomst tussen verhuurder en huurder tot een verhoging van minder dan 15 pCt. of tot het achterwege laten van een verhoging te geraken.

De tweede huurverhoging, per 1 januari 1954, week op twee punten af van de eerste. Deze verhoging was nl. gedifferentieerd voor het vijftal gemeenteklassen van de noodwet Ouderdomsvoorziening en voorts vloeide de huurverhoging voor de bedrijfsruimten niet meer, zoals bij de woningen, dwingend uit de Huurwet voort, doch zou zijn gebaseerd op de overeenkomst tussen verhuurder en huurder. Als argument voor de differentiatie van de woninghuren gold o.a. de wenselijkheid om het bestaande verschil in geld tussen de huren van stad en platteland zo weinig mogelijk te vergroten.

Bovendien moest in aanmerking worden genomen, dat, zo stelde de toenmalige Regering, de lonen op het platteland verhoudingsgewijze sterker waren gestegen dan in de steden, zodat ook uit dien hoofde een sterkere huurverhoging op het platteland gerechtvaardigd werd geacht. De verhogingspercentages voor de klassen I t/m V bedroegen resp. 17, 20, 23, 26 en 29. Uitgedrukt in het huurpeil van 1940 bedroegen de huren na deze verhoging resp. 135, 138, 141, 145 en 148 pCt.

Voor een afzonderlijke regeling ten aanzien van de huren van de bedrijfspanden achtte de Regering in 1953 reeds termen aanwezig, omdat de hoogte van deze huren door geheel andere factoren pleegt te worden bepaald dan door die welke van betekenis zijn voor de woninghuren. De exploitatie- en winstmogelijkheden die een bepaalde huurder in een bepaald pand ziet, spelen hierbij nl. een zo voorname rol, dat de toenmalige Regering reeds overwoog, of de huren van bedrijfspanden niet geheel zouden kunnen worden vrijgelaten. De Regering wilde echter nog niet aanstonds zo ver gaan, doch wel werd een regeling voorgesteld, waarbij de huurprijzen voor bedrijfspanden werden overgelaten aan de overeenkomst tussen partijen, echter

met dien verstande, dat zij een bepaald maximum niet mochten overschrijden. Dit maximum stelde de Regering toen op 150 pCt. van de huur van 1940. Door aanneming van een amendement Bommer in de Tweede Kamer werd dit maximum naar beneden gebracht en vastgesteld op de hiervoren genoemde percentages voor de woningen. Voor de bedrijfspanden golden die percentages echter als maxima.

De derde huurverhoging, per 1 september 1955, had weer een uniform karakter en bedroeg voor het vooroorlogse gebouwde onroerend goed, zowel woningen als bedrijfspanden, 5 pCt. Voor laatstgenoemde panden was dit, evenals bij de wijziging in 1954, een maximum. De vierde, per 1 augustus 1957 in werking getreden, huurverhoging week hiervan in zoverre af, dat ook ditmaal geen differentiatie plaats had naar de gemeenteklassen, doch dat voor woningen een ander percentage gold dan voor bedrijfspanden. De verhoging voor de woningen bedroeg 25 pCt. en die voor de bedrijfspanden 15 pCt. Het laatste percentage gold als maximum.

Inmiddels was reeds bij de verhoging per 1 september 1955 een nieuw element in de wet gebracht, nl. de mogelijkheid tot het terugbrengen van de huurprijs op het peil van 31 december 1950 voor de met onbewoonbaar verklaarde woningen gelijkgestelde woningen, die door het aanbrenge van verbeteringen niet meer in bewoonbare staat zijn te brengen (art. 5 der wet) en voorts om de huurverhogingen van 1 september 1955 en 1 augustus 1957 achterwege te laten bij woningen, die door verwaarlozing van het onderhoud door de verhuurder niet meer voldoen aan de eisen die daaraan in verband met de instandhouding en bewoonbaarheid redelijkerwijze kunnen worden gesteld (art. 8 der wet).

Met het thans in behandeling zijnde wetsontwerp van 18 januari 1960 beoogt de Regering een schrede te zetten op de weg naar het scheppen van meer normale omstandigheden in de woningvoorziening. Een volledig herstel zal echter eerst kunnen worden bereikt wanneer een evenwicht tussen vraag en aanbod van woningen weer aanwezig zal zijn. Men streeft ernaar in de eerste plaats een einde te maken aan de overheidsbemoeiing met de verdeling van de woonruimte. Vervolgens zal er een einde moeten komen aan de huurprijsbeheersing en ten slotte ook aan de huurbescherming. Een prognose over het op langere termijn te voeren huurbeleid kan in dit stadium nog niet worden gedaan. Ten aanzien hiervan wacht de Regering op een advies van de Sociaal-Economische Raad.

Intussen, zo stellen de indieners van het wetsontwerp, is het wel duidelijk geworden, dat de voorwaarden voor het herstel van de vrije marktverhoudingen niet overal tegelijk in vervulling zullen kunnen gaan. Men wil echter niet wachten met het herstel dier vrije marktverhoudingen tot het tijdstip waarop dit over de gehele linie zou kunnen geschieden. Daarom wordt in het wetsontwerp de mogelijkheid geopend om, naar gelang zich de toestand van een zeker evenwicht tussen vraag en aanbod van woningen en bedrijfspanden voordoet, tot liberalisatie van de huren te komen.

De regeling hiervan is opgenomen in het nieuwe hoofdstuk VI A (art. 28a t/m 28h) van de wet en komt in het kort hierop neer, dat bij Algemene Maatregel van Bestuur gemeenten, of gedeelten van gemeenten kunnen worden aangewezen waarin bepaalde artikelen van de Huurwet, welke betrekking hebben op de huurprijsbeheersing en de

huurbescherming, niet van toepassing zijn, hetzij ten aanzien van alle daar aanwezige woningen en bedrijfspanden, hetzij ten aanzien van speciale in de Algemene Maatregel van Bestuur aan te wijzen categorieën van gebouwd onroerend goed of gedeelten daarvan. Voorts is bepaald, dat bij een eventueel vrijlaten van de huurprijzen voor het betreffende gebouwd onroerend goed nog een beperkte huurbescherming wordt gehandhaafd voor de zittende huurders. Bij huurbeëindiging door de verhuurder kunnen nl. de zittende huurders een beroep op de kantonrechter doen die de verplichting tot ontruiming van woningen nog maximaal twee jaren en die van bedrijfspanden maximaal drie jaren kan opschorten. In hoeverre dit reeds aanstonds zal kunnen leiden tot regionaal of groepsgewijze naar de huurprijzen afschaffen van de huurprijsbeheersing en uiteindelijk ook van de huurbescherming dient te worden afgewacht.

In de Memorie van Toelichting wordt erop gewezen, dat de liberalisatie van de huurprijzen op het platteland, waar in verschillende gebieden de woningnood is verdwenen, wel zal voorafgaan aan die in de steden. Ten aanzien van een mogelijke liberalisatie van de huurprijzen voor groepen van woningen boven een bepaalde huurgrens worden geen bedragen genoemd, zulks in tegenstelling tot bedrijfspanden, waaromtrent in de Memorie van Toelichting huurprijzen worden genoemd van f. 5.000 f. 3.500 en f. 2.500 resp. voor panden in gemeenten van de 1e klasse, de 2e en 3e klasse en de 4e en 5e klasse.

Wat de regeling van de per 1 april 1960 toe te passen huurverhoging voor woningen betreft wijkt het voorliggende wetsontwerp af van de regelingen van 1950, 1954, 1955 en 1957, nl. in deze zin, dat de huurverhoging niet meer van toepassing zal zijn op de gehele van vóór 27 december 1940 daterende woningvoorraad, doch dat daarvan worden uitgezonderd de woningen daterende van vóór 1 januari 1918 met een huurprijs van niet meer dan f. 9, f. 8, f. 7, f. 6 en f. 5 per week in de gemeenten van resp. de 1e, 2e, 3e, 4e en 5e klasse. Gesteld wordt in de Memorie van Toelichting, dat gebrekkige en slecht onderhouden woningen het meest voorkomen onder de oude woningen van de lagere huurgroepen.

In het van april 1959 daterende advies van de Sociaal-Economische Raad werd al gezinspeeld op de omstandigheid, dat bepaalde groepen oude woningen reeds thans een huur hebben bereikt, welke uiteindelijk de zgn. evenwichtshuur zeer nabij komt. In dat geval achtte de Raad voor een verdere huurverhoging geen aanleiding. De Raad doelde daarbij in zijn advies op twee groepen woningen, nl. op die van voor 1918, woningen welke niet meer aan bepaalde, aan kwalitatief volwaardige woningen te stellen objectieve criteria voldoen en woningen beneden een bepaald huurniveau. De Raad verbond hieraan een mogelijkheid tot redres in die gevallen, dat toepassing van de algemene regeling, gelet op de kwaliteit van de woningen, tot onbillijkheden zou leiden.

De indieners van het wetsontwerp hebben in grote trekken dit standpunt gevolgd, doch ik vraag mij af, of de wijze waarop dit is geschied niet enige correctie behoeft. Onder de geldende wet is het nl. zo, dat een huurder, die van oordeel is dat zijn woning als gevolg van verwaarlozing, aan de verhuurder te wijten, kennelijk niet voldoet aan de eisen, die daaraan in verband met de instandhouding en bewoonbaarheid redelijkerwijze kunnen worden gesteld, zich tot het gemeentebestuur of tot een door de gemeenteraad ingestelde huurcommissie kan wenden met het verzoek te

De Belgische Overheid heeft een aantal maatregelen getroffen, welke tot doel hebben de investeringen en de regionaal-economische ontwikkeling te bevorderen. Deze maatregelen zijn weliswaar onvolkomen en onvolledig, doch betekenen ongetwijfeld een grote stap in de goede richting. Verschillende belemmeringen voor het ontplooiën van initiatieven, zowel door het bedrijfsleven als door de Overheid, werden er door weggenomen. De Belgische Overheid is thans tot op zekere hoogte in de gelegenheid de investeringen te richten op bepaalde takken van industrie en op bepaalde gewesten. Ook is het nu voor het eerst mogelijk een bijzondere aanmoediging te geven voor de zo noodzakelijke oriëntering op nieuwe produkten, voor de aanpassing van ondernemingen aan de nieuwe marktvoorwaarden en aan de technische vooruitgang, alsmede voor het doorvoeren van particuliere investeringen in een periode van laagconjunctuur.

De nieuwe investeringspolitiek in België

België was vóór de tweede wereldoorlog het land met het laagste levenspeil van West-Europa. Sedert 1945 is in dié positie een radicale ommekeer gekomen. Tot voor kort had België van alle bij de oorlog betrokken Westeuropese landen, de hoogste levensstandaard. De verschillende economen in binnen- en buitenland die getracht hebben dit zeer opvallende verschijnsel te verklaren, zijn het blijkbaar onder elkaar niet eens. Sommigen legden vooral de nadruk op de overwegende invloed van toevallige omstandigheden, anderen op de merites van de Belgische economische politiek. De bedoeling van onderhavig artikel is niet, meer klaarheid te brengen in dit debat. Volstaan moge worden met de evidente vaststelling dat een dergelijke wijziging in de relatieve positie van een land in elk geval zeer belangrijke sociaal-economische implicaties inhoudt en, om in de gegeven omstandigheden enige kans op duurzaamheid te hebben, ingrijpende structuurwijzigingen vergt.

Die evidentie werd door de meesten die het economisch leven van België gedurende de jongste vijftien jaren gestalte en inhoud hebben gegeven, niet of onvoldoende ingezien of althans hebben zij er bij hun gedragingen niet tijdig en in onvoldoende mate rekening mee gehouden. Het gevolg is geweest dat inzake de toename van het reëel nationaal produkt per hoofd, in vergelijking met 1938, weliswaar bevredigende uitslagen werden bereikt, doch dat gedurende de periode 1951-1958 het gemiddelde groeiritme van de Belgische economie aanmerkelijk beneden dat van de omringende landen lag ¹⁾.

Maar daar gelaten of het mogelijk of wenselijk ware geweest de relatieve positie van de jaren 1945-1950 te behouden, moet worden vermeld dat de werking van de Belgische volkshuishouding minstens op twee andere punten niet de resultaten heeft opgeleverd die men terecht van het economisch verloop mag verwachten, nl. de volledige tewerkstelling en een evenwichtige spreiding van de welvaart

¹⁾ Het reëel nationaal produkt steeg tussen 1951 en 1958 in België met gemiddeld 2,2 pCt. per jaar, in West-Duitsland met 4,9 pCt., in Frankrijk met 3,8 pCt., in Italië met 4,5 pCt. en in Nederland met 4,2 pCt. Per hoofd van de bevolking steeg dezelfde grootheid gemiddeld per jaar in dezelfde landen met resp. 1,6, 4,9, 2,9, 4 en 3,1 pCt. (Gegevens: Europese Commissie).

in de ruimte. Het is de lezer zeker bekend dat in België sedert 1949 de open werkloosheid, behoudens de korte perioden van gespannen hoogconjunctuur in 1956-1957, voortdurend aanmerkelijk boven het normale percentage lag en dat bovendien nog een wellicht even belangrijke verborgen werkloosheid voorkwam ²⁾. Recente onderzoeken hebben voorts voor iedereen duidelijk gemaakt dat tussen de gewesten van het land te grote welvaartsverschillen bestaan en dat de ruimtelijke spreiding van de actuele en potentiële mogelijkheden tot ontwikkeling van de verschillende gewesten niet beantwoordt aan redelijke sociaal-economische normen.

De bewustwording van die toestand heeft veel tijd gevergd. Degenen die bijv. vijf jaren geleden de toestand bekeken, waren eerder uitzonderingen. De voorbije recessie, samen met de inwerkingtreding van de gemeenschappelijke markt en de sterke dynamiek van de buurlanden, heeft echter de beslissende stoot gegeven. Het gevolg is geweest dat de meeste Belgische economen gedurende de jongste tijd — niet alleen omwille van de mode in de economische wetenschap — werkzaam zijn op het gebied van de algemene en regionale groeitheorie en -politiek en dat ook in de vergaderingen van de politici en van de grote sociaal-economische organisaties het vraagstuk van de economische groei vooraan op de dagorde staat.

De discussie gaat natuurlijk in de eerste plaats over de oorzaken van de toestand. De zeker niet onbelangrijkste liggen blijkbaar buiten de economische sfeer, doch zij kunnen in het raam van deze bijdrage niet worden besproken. Als specifiek economische factoren moeten o.a. de volgende worden vermeld:

— het te geringe investeringsvolume ³⁾ en vooral de in termen van sociaal-economisch nut gebrekkige oriëntering van de investeringen (o.a. de grote versnippering en de ondoelmatige ruimtelijke spreiding van de publieke inves-

²⁾ Om de norm van de volledige tewerkstelling te bereiken zouden naar raming minstens 100.000 nieuwe arbeidsplaatsen moeten worden geschapen.

³⁾ Tussen 1954 en 1958 bedroeg de bruto vaste kapitaalvorming (voorraden dus niet inbegrepen) in België resp. 16,8, 16,3, 17,4, 18 en 17 pCt. (gegevens: DULBEA, Universiteit Brussel).

teringen en de onvoldoende ontwikkeling van de voortbrenging van groeiprodukten);

— het relatief hoge kostenpeil, dat, gegeven zijnde het bestaande niveau van de arbeidskosten, voortvloeit uit gebrekkige markt vormen, ondernemingsstructuren of beheersmethoden, vooral in een aantal ondernemingen van de takken steenkool, elektriciteitsproductie en -verdeling, vervoer, landbouw, distributie, textiel, leder en bouw;

— de structuurwijzigingen in de vraag naar en/of in het aanbod van bepaalde traditionele produkten (nijverheidssteenkool, bepaalde takken van textiel- en metaalverwerkende nijverheid);

— sommige gebreken in de organisatie van de geld- en kapitaalmarkt;

— de afwezigheid van een zicht op lange afstand in en de onvoldoende coördinatie tussen de monetaire, financiële, sociale en economische politiek.

Tot midden 1958 werden door de Overheid weliswaar enkele maatregelen getroffen, doch in het algemeen zijn zij niet doeltreffend genoeg gebleken om de toestand grondig te wijzigen. In dit opzicht kunnen worden genoemd:

1) de wet van 7 augustus 1953, waarbij voor de financiering van bepaalde investeringen in de nijverheid en het ambachtswezen rentetoelagen en/of de Staatswaarborg werden verstrekt;

2) de wetten van 31 mei 1955 en 10 juli 1957, waarbij kleine ondernemingen rente- en kapitaaltoelagen, alsmede de Staatswaarborg konden bekomen voor de financiering van de bouw of aankoop van industriële of ambachtelijke gebouwen;

3) de wet van 1 juli 1954, waarbij aan de ondernemingen fiscale ontlastingen werden toegestaan op wederbelegde winsten;

4) de verstrekking door de Overheid van toelagen aan wetenschappelijke instellingen ten einde een diagnose te laten stellen betreffende de sociaal-economische toestand van bepaalde gewesten;

5) de oprichting van speciale fondsen tot financiering van het nieuwe net van hoofdwegen, van de havenwerken te Antwerpen en van de verbeteringswerken aan het kanalennet.

Sedert de herfst van 1958 werd echter een nieuwe reeks maatregelen voorbereid, waarvan heel wat meer kan worden verwacht. We laten hier buiten beschouwing de nieuwe politiek inzake onderwijs en bevordering van het wetenschappelijk onderzoek, die op enige termijn bepaald ook in economisch opzicht belangrijke resultaten moet opleveren.

De aandacht zal vooral gaan naar de nieuwe investeringspolitiek. In de aanvankelijke ontwerpen daaromtrent zaten heel wat nieuwe aangename klanken. Weliswaar werden bij de daarop volgende besprekingen in het Parlement, in de sociaal-economische groepen en tussen de regeringspartijen sommige teksten niet altijd gelukkig geamendeerd of geschrapt, toch bestaat de algemene indruk dat belangrijke stappen in de goede richting werden gezet.

Vooreerst werd bij Koninklijk Besluit van 14 oktober 1959 een Programmatiebureau opgericht dat tot opdracht heeft aan het Ministerieel Comité voor Economische Coördinatie voorstellen te doen omtrent:

1) de algemene doeleinden van de economische politiek;

2) een over meerdere jaren lopend programma voor economische en sociale ontwikkeling;

3) een plan op lange termijn voor de publieke investeringen;

4) de vooruitzichten inzake de ontwikkeling van de bedrijfstakken uit de private sector.

Het Bureau krijgt zijn richtlijnen van het Ministerieel Comité voor Economische Coördinatie en staat onder het administratief gezag van het Ministerie van Economische Zaken. Het bestaat uit vijf leden, die worden bijgestaan door administratief personeel van het Ministerie van Economische Zaken. Nauwe samenwerking wordt beoogd zowel met de verschillende ministeriële departementen als met de universiteiten en het private bedrijfsleven.

Inzake de planning van de openbare werken voor de periode 1960-1975 werd omvangrijk voorbereidend werk verricht door het bevoegde Departement. In de loop van het jaar zal daaromtrent waarschijnlijk een wetsontwerp bij het Parlement worden ingediend. Ook op het gebied van de ruimtelijke planning is een aantal gewestelijke plannen van aanleg in de maak. Verder werd door het Parlement op 15 en 17 juli jl. een reeks belangrijke wetten goedgekeurd, die vooral op het oog hebben het investeringsvolume te verhogen, de investeringen regelmatig in de tijd te doen verlopen, de dimensie van de ondernemingen te vergroten, de reconversie van ondernemingen met het oog op de totstandbrenging van de gemeenschappelijke markt te bevorderen en de oriëntering van de investeringen naar groeiprodukten te doen toenemen.

De volgende maatregelen zijn van belang:

1. Toekenning door de Staat van renteloze, terugvorderbare voorschotten voor de financiering van toegepast wetenschappelijk onderzoek in verband met prototypen, nieuwe produkten of produktiemethoden.

2. Verlening van rentetoelagen voor de financiering van bepaalde nijverheidsinvesteringen. In het algemeen mogen die toelagen niet meer bedragen dan 2 pCt. van de gevraagde rentevoet. Een supplementaire tegemoetkoming van 2 pCt. (met minimum overblijvende rentelast van 1 pCt.) kan tot einde 1961 worden toegekend aan belangrijke projecten van ondernemingen welke hun bedrijvigheid aanpassen aan de nieuwe voorwaarden van internationale mededinging. In het raam van de conjunctuurpolitiek kan de Regering daarenboven nog een bijkomende tegemoetkoming verlenen die de voor de onderneming minimum overblijvende rentelast kan drukken tot 3 pCt. in het algemene geval en 1 pCt. in geval van belangrijke projecten in bovenvermelde zin ⁴⁾.

3. Ingevolge de wet van 24 mei 1959 werden ook de kredietmogelijkheden verruimd voor bepaalde middenstandsondernemingen (ambachten, kleinhandel, groothandel tot 20 werknemers, kleinindustrie tot 50 werknemers) en vrije beroepen, waarbij vooral de valorisatie van persoonlijke waarborgen werd beoogd. Ook kunnen in zekere gevallen rentetoelagen worden toegekend.

4. Voor de financiering van bepaalde nijverheidsinvesteringen kan de Staatswaarborg worden verleend, zelfs wanneer de onderneming haar eigen potentieel aan waarborgen niet heeft uitgeput.

5. Gedurende twee jaar wordt een vermindering van winstbelasting toegestaan op voorwaarde dat een onderneming bijkomende investeringen verricht.

6. Gedurende vier jaar wordt een fiscale ontlasting verleend op overwaarden die ontstaan ingevolge tegeldemaking van bepaalde activa van de vennootschap.

7. Tussen 1 maart 1959 en 31 december 1961 wordt vrijstelling verleend van inkomstenbelasting bij verdeling van

⁴⁾ Deze beschikking was gedurende het jaar 1959 van kracht, doch dit is nu niet meer het geval.

het maatschappelijk vermogen in geval van opslorping of fusie.

8. Gedurende vijf jaar wordt vrijstelling van grondbelasting verleend aan de ondernemingen, welke een investering verrichten die voldoet aan de voorwaarden om rentetolagen te verkrijgen omwille van belangrijke investeringsprojecten of speciale stand van de conjunctuur.

9. Aan de Staat werd het recht toegekend om industrieparken op te richten voor zover deze bestemd zijn voor verkoop of verhuur aan de private sector.

10. De toepassing van de wettelijke procedure inzake onteigening voor openbaar nut van nijverheidsgronden werd verruimd en vereenvoudigd.

Eveneens dient melding te worden gemaakt van de nieuwe steenkolenpolitiek, waardoor een einde wordt gesteld aan de economisch niet verantwoorde overheidsinvesteringen in of toelagen aan een aantal mijnen van het zuiderbekken waarvan de leefbaarheid reeds jaren sterk werd betwijfeld.

Het voorgaande heeft betrekking op de investeringspolitiek voor het gehele grondgebied; sedert de herfst van 1958 werd echter ook op het gebied van de regionale politiek een aantal maatregelen getroffen. In dit opzicht kunnen worden aangestipt:

1. De aanduiding van twee gebieden, nl. Zuiderkempen-Hageland en Borinage, waar resp. een proef van algemene regionale ontwikkeling en reconversie aan de gang is. Voor elk gebied werd een regeringscommissaris aangewezen, die samen met de centrale en regionale administraties de tenuitvoerlegging van de politiek uitwerkt.

2. Bij Koninklijk Besluit van 27 januari 1959 werd een Hulpfonds voor regionaal-economische initiatieven opgericht. Dit Fonds wordt beheerd door de Minister van Economische Zaken. Ten belope van maximum fr. 100 mln. kunnen toelagen of terugvorderbare voorschotten worden verstrekt voor initiatieven die tot doel hebben de in de economie van bepaalde gewesten bestaande structuurgebreken te verbeteren. Het gaat hier vooral om interessante initiatieven, welke door geen andere wettelijke tegemoetkoming kunnen worden bevorderd. Tot op heden werden nagenoeg fr. 30 mln. van dit Fonds gebruikt.

3. De Staat, de provinciën, de gemeenten en andere publiekrechtelijke personen kunnen krachtens de wet van 18 juli 1959 in om het even welk gewest van het land, voortaan vennootschappen oprichten, wier taak het is nijverheidsgronden bouwrijp te maken en industriële of ambachtelijke gebouwen op te trekken. De gronden of gebouwen moeten worden verkocht of verhuurd aan de private sector, zodra dit kan geschieden tegen redelijke voorwaarden. In beginsel mag de verkoop of verhuring niet geschieden tegen abnormaal lage voorwaarden.

Verschillende maatschappijen zijn in oprichting.

4. Ingevolge het Ministerieel Besluit van 13 juli 1959 kan de Minister van Economische Zaken erkenning verlenen aan provinciale of regionale comités voor economische expansie. De comités moeten samengesteld zijn uit vertegenwoordigers van de sociaal-economische organisaties van de streek en zullen de Minister van advies dienen over de ontwikkelingspolitiek van het gewest. De bedoeling bestaat een beperkt aantal comités te erkennen, bijv. één per provincie of per gewest dat zich uitstrekt over meerdere provincies.

5. Krachtens de wet van 18 juli 1959 werd ten slotte een aantal belangrijke maatregelen getroffen die alleen van kracht zijn voor de bij Koninklijk Besluit aangeduide ont-

wikkelingsgewesten. De verleende voordelen sluiten mees- tal aan bij de bovenvermelde tegemoetkomingen die gelden voor het gehele grondgebied.

Zo wordt voor de financiering van de investeringen in de ontwikkelingsgewesten die voldoen aan de in de wet bepaalde criteria een bijkomende rentetolage verleend, zodanig dat de door de kredietnemer te dragen rentelast kan dalen tot minimaal 1 pCt. Buiten recessieperioden mag de toelage echter 4 pCt. niet overtreffen. Voor de verlening van de Staatswaarborg werd een speciale bijkomende tranche voorzien.

Onder de regionale wet kan de Staat ook beperkte kapitaal- toelagen verstreken voor de investeringen in gebouwen en bedrijfsuitrusting van kleine ondernemingen. Net zoals voor de algemene investeringswet van 17 juli 1959 kunnen de voordelen van de regionale wet van 18 juli hetzij cumulatief, hetzij afzonderlijk worden toegekend. Zij worden door de centrale administratie per geval bepaald.

Rond het begrip ontwikkelingsgebied, de criteria voor de afbakening en de feitelijke aanduiding is er heel wat discussie geweest. Volgens de wet moet een ontwikkelings- gewest een samenhangend geheel vormen waarvan de in- woners betrokken zijn bij gemeenschappelijke vraagstukken van economische ontwikkeling die op grond van een aan- gepaste infrastructuur door een duurzame expansie kunnen worden opgelost. Om in aanmerking te kunnen komen voor de aanduiding moet de streek ten minste één van de volgende vier kenmerken vertonen:

— een in absolute cijfers en in verhouding tot de actieve bevolking belangrijk en bestendig tekort aan werkgelegen- heid;

— een definitieve uitwijking van een omvangrijk ge- deelte van de bevolking met als gevolg dat het bevolkings- cijfer dreigt te dalen beneden een sociaal-economisch on- ontbeerlijk minimum;

— een pendelbeweging van een absoluut en relatief groot aantal arbeidskrachten in economisch en sociaal ongunstige voorwaarden;

— het werkelijk of nakend verval van voor het gewest belangrijke bedrijfstakken, waardoor het regionaal inko- men en andere economische sectoren ernstig worden aan- getast en aanzienlijke sociale investeringen dreigen ver- loren te gaan.

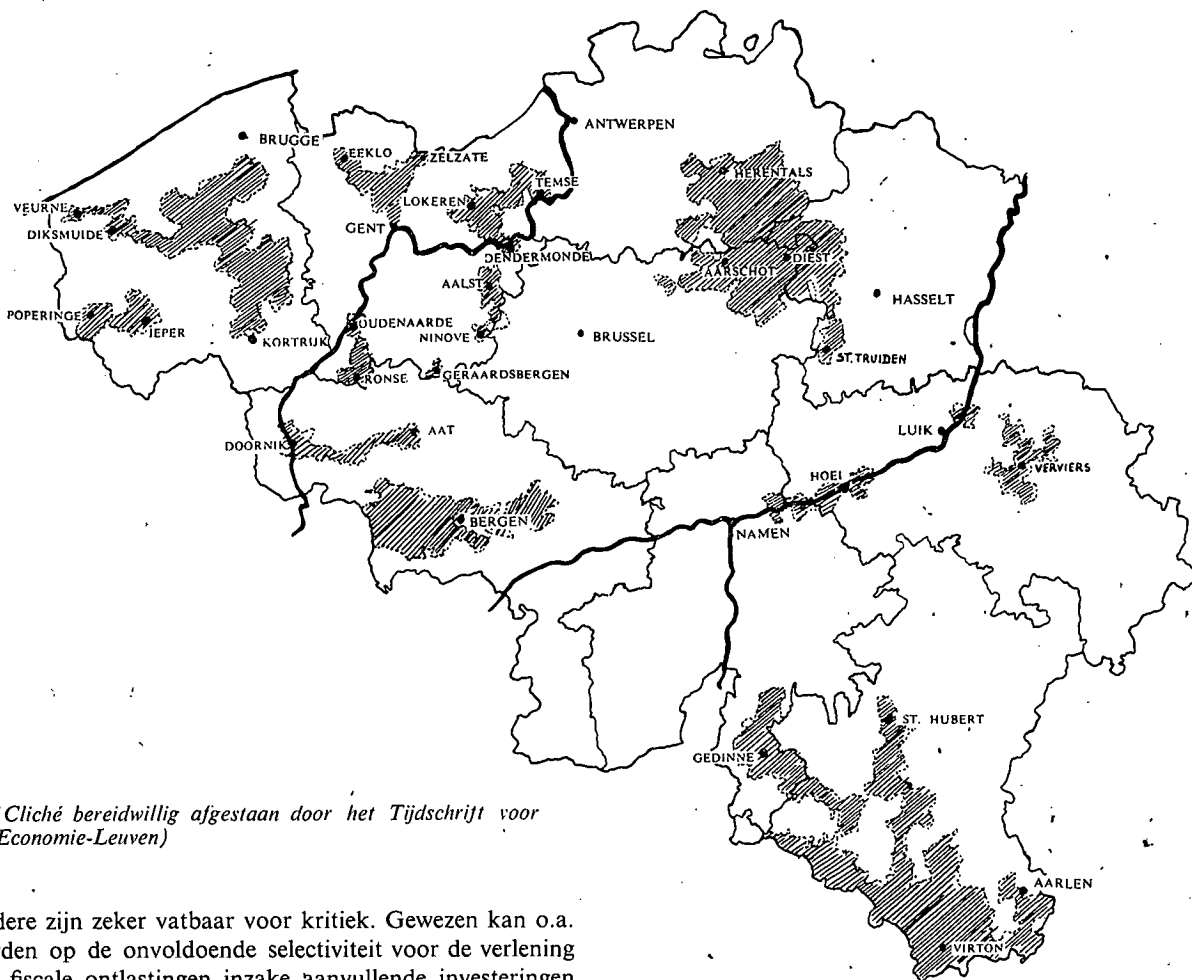
De aanduiding geldt alleen voor een periode van drie jaar, doch verlenging kan worden toegestaan. Op geen enkel ogenblik mag echter de totale bevolking van al de ontwikkelingsgewesten samen meer dan 15 pCt. van de rijksbevolking omvatten.

Bij Koninklijk Besluit van 27 november 1959 (Stbl. van 16 december) werden voor een periode van drie jaar als ontwikkelingsgewest de op bijgaande kaart voorkomende 15 gebieden erkend.

Het totale bevolkingscijfer van de erkende gewesten bedraagt precies 15 pCt., zodat, gezien de te verwachten bevolkingsevolutie, gedurende de eerstvolgende drie jaren praktisch geen nieuwe gewesten kunnen worden erkend. Vermelden wij nog dat, volgens de mening van de Regering, de aanduiding tot ontwikkelingsgewest niet impliceert dat de Staat in dit gebied om die reden prioriteit voor uitvoe- ring van werken aan de infrastructuur zal verlenen.

Alle hier uiteengezette maatregelen zijn niet geheel nieuw. Sommige werden o.a. overgenomen uit bestaande wetten (o.a. de wet van 7 augustus 1953 en van 10 juli 1957).

Ontwikkelingsgewesten in België

(Cliché bereidwillig afgestaan door het Tijdschrift voor Economie-Leuven)

Andere zijn zeker vatbaar voor kritiek. Gewezen kan o.a. worden op de onvoldoende selectiviteit voor de verlening van fiscale ontlastingen inzake aanvullende investeringen en verwezenlijking van overwaarden ⁵⁾ en op de erkenning van te talrijke en te grote ontwikkelingsgebieden, waardoor een te grote dispersie van de nieuwe nijverheidsvestiging dreigt te ontstaan.

De getroffen maatregelen brengen evenmin een oplossing voor alle vraagstukken die in het raam van de investeringspolitiek in België bestaan. In dit opzicht vermelden we de discussie rond de institutionele wijzigingen in het aanbod van risicodragend kapitaal (aanpassing van het wettelijk statuut van de banken, wetsontwerp tot organisatie van regionale investeringsmaatschappijen en oprichting van een Nationale Investeringsmaatschappij) en rond de algemene fiscale hervorming (o.a. vermindering van de belasting op inkomsten uit risicodragend kapitaal, wijziging van de wettelijke beschikkingen inzake afschrijvingen en recuperatie van verliezen).

Eveneens moet de bemerking worden gemaakt dat op de begroting voor 1960 bitter weinig kredieten voor de nieuwe politiek werden voorzien, zodanig dat zonder bijkredieten de tenuitvoerlegging zeker wordt geremd ⁶⁾. Dit bezwaar is des te groter omdat sommige maatregelen alleen

⁵⁾ Tussen 1949-1950 en 1957-1958 steeg het bruto nationaal produkt met 31 pCt. en de bruto investeringen met 29 pCt.; de tewerkstelling (in personen) nam praktisch niet toe. De bruto waarde van de nijverheidsproduktie steeg met 35 pCt., de bruto investeringen in de nijverheid met ongeveer 50 pCt. en de tewerkstelling met maximaal 3,5 pCt. Uit deze cijfers blijkt dat de verrichte investeringen en de groei van het nationaal produkt praktisch in globo geen aanleiding gaven tot verhoging van de tewerkstelling. Met het oog op de bestrijding van de open en verborgen werkloosheid is derhalve een krachtige heroriëntering van de publieke en private investeringen ten zeerste wenselijk.

voor een beperkte — en soms al te beperkte — duur van kracht zijn.

Spijts dit alles aarzelen wij niet het geheel van de boven besproken maatregelen in de evolutie van de in België gevoerde economische politiek als een aangenaam „nieuw geluid” te bestempelen. Er wordt eindelijk een begin gemaakt met een betere beredenering en coördinatie van de investeringspolitiek. Een aantal hinderpalen voor de bij het private bedrijfsleven en de Overheid sluimerende initiatieven werd weggenomen en voor de Overheid wordt het in zekere mate mogelijk de investeringen te richten volgens takken en gewesten. Voor het eerst ook wordt een bijzondere aanmoediging gegeven voor de zo noodzakelijke oriëntering naar voortbrenging van nieuwe produkten, voor de aanpassing van de ondernemingen aan de nieuwe marktvoorwaarden en de technische vooruitgang, alsmede voor de doorvoering van private investeringen in de laagconjunctuur.

Verscheidene Belgische economen hebben reeds jaren op het treffen van dergelijke maatregelen aangedrongen. Nu zijn ze er. Onvolkomen en onvolledig. Zeker. Maar ongetwijfeld betekenen zij een grote stap in de goede richting. Niet zo dikwijls kon dit in ons land sedert 1950 van regeringsmaatregelen op economisch gebied worden gezegd.

St. Stevens Woluwe.

Dr. V. VAN ROMPUY.

⁶⁾ Op de begroting van het Ministerie van Economische Zaken voor 1960 werden voor de toepassing van de wetten van 17 en 18 juli 1959 in totaal voor fr. 58 mln. kredieten voor nieuwe verbintenissen ingeschreven. In 1960 zal dus de belangrijkste incidentie uitgaan van de fiscale ontlastingen.

In de totstandkoming van de European Free Trade Area (E.F.T.A.) zien de Verenigde Staten een toenemen van het discriminatiegevaar. Teneinde de juistheid van de Amerikaanse zienswijze te toetsen onderzoekt schrijver de handelsbetrekkingen tussen de Verenigde Staten, Canada, de E.F.T.A. en de E.E.G. Hieruit blijkt duidelijk dat de transatlantische goederenbeweging niet te veronachtzamen is voor bovengenoemde partijen. Splitst men de handelsbeweging naar goederensoorten dan blijkt dat in 1958 nog 67 pCt. van de Noord Amerikaanse export uit grondstoffen bestond. Beschouwt men de ontwikkeling echter over een aantal jaren dan blijkt het aandeel van de industriële producten te stijgen. Schrijver betoogt voorts dat de door de Amerikanen gevreesde „trade deviation”, bij een eventueel samengaan van E.E.G. en E.F.T.A., te verwaarlozen zal zijn, mits de grondstoffeninvoer niet door hoge invoerrechten wordt belemmerd.

Noord-Amerika en de Westeuropese integratie

Inleiding.

De betrekkingen tussen Noord-Amerika en West-Europa zijn bij de discussie over de Europese integratie in het brandpunt van de belangstelling komen te staan. Daarbij valt op te merken, dat deze relaties niet steeds in positieve zin worden aangevoerd. Het is goed, dat men zich realiseert, dat de integratie in West-Europa bepaalde consequenties met zich draagt, die een nader overleg, ook met de landen van Noord-Amerika noodzakelijk maakt. Anderzijds echter hoort men dit argument gebruiken als een soort bedekte bedreiging tegen een verdergaande economische integratie.

De ontwikkeling van de betalingsbalans van de Verenigde Staten gedurende de laatste twee jaren heeft dit land gevoeliger gemaakt voor wijzigingen in de internationale betrekkingen, gevoeliger in het bijzonder ook voor de mogelijke nadelige gevolgen van de Europese integratie. Het tijdperk van een vrijzorgeloos beheer van de internationale economische positie is voorbij. Met aanmerkelijk veel meer belangstelling volgt de Amerikaanse Regering de gebeurtenissen in West-Europa.

In het totstandkomen van de European Free Trade Area (E.F.T.A.) zien de Verenigde Staten een toenemen van het discriminatiegevaar. Daarbij blijkt tevens, dat de Verenigde Staten bepaald minder kritisch staan tegenover de E.E.G., dan tegenover de kleine vrijhandelszone. De Gemeenschap van de Zes wordt beschouwd als een ernstige poging, of misschien ook wel als een voorspel tot de hoog gewaardeerde nauwere politieke samenwerking in West-Europa. De E.F.T.A. daarentegen is gebaseerd op louter economische overwegingen. De basis van de kleine vrijhandelszone ligt in een zo groot mogelijke zelfstandigheid op economisch en zeker ook op politiek terrein.

In een tijd, dat de betalingsbalans nog een veel gunstiger beeld toonde, schaalden de Verenigde Staten zich achter het integratiestreven, waarbij zij bepaalde gevaren van economische aard aanvaardden, mede met het oog op de verder in het verschild liggende politieke doeleinden. Nu onder gewijzigde economische omstandigheden de E.F.T.A. wordt aangekondigd, die in principe soortgelijke economische gevolgen kan opleveren, zonder dat een compensatie in

het politieke vlak gevonden wordt, is het duidelijk, dat een verschil in waardering kan ontstaan.

Aan de andere zijde van de Oceaan, in Brussel, wordt deze ontwikkeling maar al te gaarne als een argument in de discussie aanvaard. Reeds bij de later vastgelopen besprekingen over de grote vrijhandelszone in O.E.E.C.-verband, stuurde de E.E.G. aan op een mondiale aanpak van de problemen, die het totstandkomen van de E.E.G. in het kader van de O.E.E.C. deed ontstaan. De ontwikkeling aan de overzijde van de Oceaan gaf een versterking aan deze gedachtengang, die in het bijzonder ook door de voorzitter van de Europese Commissie wordt verdedigd ¹⁾.

Deze argumentatie kan gemakkelijk leiden tot het verhullen van de werkelijke vraagstukken, die het totstandkomen van de E.E.G. in West-Europa heeft doen ontstaan. Overigens berust deze gedachtengang ook voor een zeer groot deel op politieke overwegingen, waarbij met name de bestending van de goede relaties tussen Frankrijk en West-Duitsland en de afkeer van Frankrijk van verdere integratie een rol spelen.

Voornamelijk wordt de houding van Frankrijk bepaald door de vrees, dat bij het totstandkomen van de grote vrijhandelszone Engeland de leidende positie, die Frankrijk thans in feite inneemt, zal overnemen. Op economisch terrein daarentegen schijnen de bezwaren tegen de integratie aanmerkelijk te zijn afgenomen. De sanering van de Franse economie werpt vruchten af, met als gevolg, dat de concurrentie van de partner-landen van de E.E.G. snel wordt opgevangen en de vrees voor de eventuele additionele concurrentie uit het Verenigd Koninkrijk sterk is verminderd. Hier en daar wijst men reeds op de kansen, die de Engelse markt kan bieden. Frankrijks verzet berust nog voornamelijk op politieke overwegingen. Het is goed nogmaals te wijzen op de gevaren, die de hier ontwikkelde gedachtengang oplevert. In de politieke sfeer zou het voortbestaan van twee economische groeperingen in West-Europa bepaaldelijk leiden tot het tegenovergestelde van datgene, wat

¹⁾ Vgl. mede een artikel van Raymond Aron in de Figaro van 27 november 1959.

niet alleen de Verenigde Staten voor ogen hebben, maar ook van datgene, wat voor Europa de meest wenselijke situatie moet worden geacht. Gegeven de verschillen in opvattingen, die ertoe leiden, dat een groep van landen bereid is verder te gaan in de overdracht van zeggenschap dan andere landen, dient toch voorkomen te worden, dat door maatregelen in de economische sfeer afbreuk wordt gedaan aan de reeds bestaande samenwerking.

Men kan zich afvragen, welke situatie in Atlantisch verband gezien de meest wenselijke is. Een E.E.G. waaromheen een groep landen zonder onderlinge banden, een E.E.G. met daarnaast een E.F.T.A., dan wel een situatie, waarin tussen deze beide groeperingen een bijzondere relatie bestaat. Uitgaande van de gegeven verhoudingen en bezien van Amerikaans standpunt, kan men dan de vraag stellen, of de Verenigde Staten beter af zijn zolang geen banden bestaan tussen de E.E.G. en de kleine vrijhandelszone, dan wanneer die banden wel bestaan. Waar gesteld is, dat de Verenigde Staten meer of minder ernstig nadeel zouden ondervinden van een samengaan tussen de zes en de zeven, lijkt een nader onderzoek gewenst.

De omvang van de handelsbeweging tussen Noord-Amerika en West-Europa.

Gaan wij daarbij uit van het patroon van de onderlinge handelsbetrekkingen in 1958, zoals weergegeven in het onderstaande overzicht.

TABEL 1.
(in mln. dollars)

export naar import uit	Ver. Staten	Canada	E.F.T.A.	E.E.G.	totaal export
	Ver. Staten	x	2.947	1.381	2.425
Canada	3.022	x	921	437	5.080
E.F.T.A.	1.298	594	x	2.841	15.813
E.E.G.	1.662	236	4.999	x	22.736
totaal import	12.734	5.351	18.859	22.881	x

Bron: O.E.E.C., Statistical Bulletin.

Beziet men deze cijfers in hun verhouding tot de totale handelsbeweging, dan verkrijgt men van de exportbelangen het volgend beeld:

TABEL 2.
(in pCt.)

export naar van	Ver. Staten	Canada	E.F.T.A.	E.E.G.	totaal export
	Ver. Staten	x	16,7	7,8	13,7
Canada	59,5	x	18,1	8,6	100,0
E.F.T.A.	8,2	3,8	x	23,1	100,0
E.E.G.	7,3	1,0	22,0	x	100,0

Bron: O.E.E.C., Statistical Bulletin.

En vervolgens de importzijde:

TABEL 3.
(in pCt.)

import in uit	Ver. Staten	Canada	E.F.T.A.	E.E.G.
	Ver. Staten	x	55,1	7,3
Canada	23,7	x	4,9	1,9
E.F.T.A.	10,2	11,1	x	15,5
E.E.G.	13,1	4,4	26,5	x
totaal import	100,0	100,0	100,0	100,0

Bron: O.E.E.C., Statistical Bulletin.

De Atlantische landen onderhouden onderling een zeer intensief verkeer, waarbij in het bijzonder zij gewezen op de onderlinge betrekkingen tussen de landen van de E.E.G. en de E.F.T.A. en tussen beide groepen zelf, alsmede op

U kunt Uw beleggingsrisico verdelen over ruim 150 vooraanstaande ondernemingen

N.V. VEREENIGD BEZIT VAN 1894

BELEGGINGSMAATSCHAPPIJ
WESTERSINGEL 84 - ROTTERDAM

(Advertentie)

de hoge cijfers voor het verkeer tussen de beide landen van Noord-Amerika. Ook echter de cijfers van de goederenbeweging over de Oceaan zijn niet te verwaarlozen.

De Verenigde Staten importeerden voor \$ 2.960 mln. uit de groep van de Zes en de Zeven tezamen, ofwel 23,3 pCt. van de totale invoer. Daartegenover stond een export van \$ 3.806 mln., welk bedrag 21,5 pCt. van de totale uitvoer uitmaakt.

De E.E.G. en de E.F.T.A. samen verzorgden met \$ 830 mln. 15,5 pCt. van de Canadese import, terwijl zij anderzijds \$ 1.358 mln. van Canada afnamen, dat is 26,7 pCt. van de Canadese export.

Van Europese zijde bezien levert Noord-Amerika 12,5 pCt. van de invoer in de landen van de E.E.G. en 12,2 pCt. van de totale E.F.T.A.-invoer, terwijl omgekeerd de uitvoer naar Noord-Amerika 8,3 pCt. van de totale E.E.G.-uitvoer en 12,0 pCt. van de E.F.T.A.-uitvoer uitmaakt.

Duidelijk blijkt, dat het goederenverkeer over de Oceaan een niet te verwaarlozen factor uitmaakt voor beide partijen en als zodanig verdient het dan ook aanbeveling deze betrekkingen bij de discussie over de integratie ten volle in beschouwing te nemen, hetgeen overigens ten opzichte van de relaties met andere landen al evenzeer geldt.

De samenstelling van de goederenbeweging.

Een nadere bepaling van de Noordamerikaanse belangen bij de handel met West-Europa wordt verkregen uit de specificatie van het goederenverkeer. De volgende cijfers geven een beeld van de im- en export van de Verenigde Staten en Canada uit en naar de landen van de O.E.E.C., waarin dus begrepen de handel met enkele landen, die nog niet bij een der groepen zijn aangesloten. De betekenis van de handel met deze landen kan in dit verband gevoeglijk worden verwaarloosd.

De Noordamerikaanse export naar de landen van de O.E.E.C. in 1958 had voor ruim 67 pCt. betrekking op grondstoffen, een cijfer waaraan in het volgende nog nader aandacht zal worden besteed.

Opmerkelijk is de daling van de totale uitvoer in 1958. De daling van de export van grondstoffen werd slechts voor een zeer klein gedeelte gecompenseerd door de industriële uitvoer. Hierbij dient te worden opgemerkt, dat de cijfers van de voorgaande jaren door bijzondere factoren aanmerkelijk werden beïnvloed. In de sector van de brandstoffen deden de kolenexporten van de Verenigde Staten, gevolgd door de sterk verhoogde uitvoer van olie tijdens de Suezcrisis, hun invloed gelden. Daarna gaf de stagnatie in de conjunctuur in 1958 een terugslag op de invoer van grondstoffen.

TABEL 4.

Handelsverkeer van Noord Amerika met de O.E.E.C. in 1958

(in mrd. dollars)

	Import				Export			
	1955	1956	1957	1958	1955	1956	1957	1958
voeding incl. tabak, oliën	0,42	0,43	0,47	0,53	1,58	2,02	1,77	1,69
agrarische grondstoffen	0,29	0,27	0,25	0,25	0,61	0,76	1,07	0,72
ertsen en metalen ..	0,34	0,52	0,49	0,40	0,95	0,93	1,02	0,81
brandstoffen	0,01	0,01	0,01	—	0,35	0,63	0,88	0,42
totaal grondstoffen	1,06	1,23	1,22	1,18	3,49	4,34	4,74	3,64
chemische produkten	0,17	0,18	0,19	0,20	0,34	0,38	0,44	0,47
machines en transportmiddelen ..	0,44	0,67	0,91	1,22	0,70	0,79	0,90	0,87
overige industrie- produkten	1,10	1,30	1,27	1,22	0,33	0,37	0,42	0,43
totaal industrie- produkten	1,71	2,15	2,37	2,64	1,37	1,54	1,76	1,77
totaal generaal	2,77	3,38	3,59	3,82	4,86	5,88	6,50	5,41

Bron: International Trade, 1957-1958; export Verenigde Staten exclusief „special categories”.

Samenvattend kan men stellen, dat de exportcijfers voor 1958 een beeld geven van een correctie op voorgaande, ten dele niet-normale, cijfers, terwijl zij tevens de conjunctuurbeweging weerspiegelen. Aan de importzijde zij gewezen op de sterke toename van de post machines en vervoermiddelen, waarin onder andere de verhoogde import van auto's in de Verenigde Staten tot uitdrukking komt.

Van belang is ook de procentuele samenstelling van de Noordamerikaanse export naar de landen van de O.E.E.C. Onderstaande cijfers geven een indruk van het nog steeds overwegende belang van de grondstoffensector, hoewel tevens geconstateerd kan worden, dat het aandeel van de industriële produkten toeneemt. De grondstoffen nemen in het verkeer met West-Europa een relatief grotere plaats in dan in het verkeer met andere landen.

TABEL 5.

Procentuele verdeling van de export van Noord-Amerika, inclusief het onderlinge verkeer

	Totaal				O.E.E.C.			
	1955	1956	1957	1958	1955	1956	1957	1958
voeding incl. tabak, olie	19,9	21,0	18,6	21,5	32,5	34,3	27,2	31,2
agrarische grondstoffen	11,6	10,9	11,5	10,6	12,6	12,9	16,3	13,3
ertsen en metalen ..	12,4	12,9	13,9	11,2	19,5	15,9	15,7	15,0
brandstoffen	5,6	6,9	8,1	5,5	7,2	10,7	13,5	7,8
totaal grondstoffen	49,5	51,7	52,1	48,8	71,8	73,8	72,9	67,3
chemische produkten	7,7	7,3	7,0	7,9	6,9	6,4	6,7	8,7
machines en transportmiddelen ..	26,1	26,0	26,3	27,6	14,4	13,5	14,0	16,1
overige industrie- produkten	16,7	15,0	14,6	15,7	6,9	6,3	6,4	7,9
totaal industrie- produkten	50,5	48,3	47,9	51,2	28,2	26,2	27,0	32,7
totaal generaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Bron: International Trade, 1957-1958, tabel 21.

Uit deze cijfers kan men de slotsom trekken, dat voor de naaste toekomst Noord-Amerika een overwegend belang heeft bij de mogelijkheden tot import van grondstoffen in West-Europa, doch dat op langere duur gezien de sector van de industrieprodukten niet verwaarloosd zal kunnen worden.

In hoeverre is de Amerikaanse vrees voor „trade deviation” reëel?

Na deze globale positiebepaling kunnen wij terugkeren tot de vraag, die in het begin van deze beschouwing werd gesteld. Daarbij zij ten overvloede opgemerkt, dat zowel

de E.E.G. als de E.F.T.A. realiteiten zijn, waarop men moeilijk meer kan terugkomen, terwijl anderzijds van een „grote E.E.G.” geen sprake kan zijn, zolang niet de niet-E.E.G.-landen een deel van hun zeggenschap willen en kunnen prijsgeven. De vraagstelling beperkt zich dan tot de vraag naar de mogelijke nadelen, die voor Noord-Amerika kunnen voortvloeien uit het samengaan van E.F.T.A. en E.E.G. De exacte vorm, waarin deze samenwerking zal worden verwezenlijkt doet daarbij niet direct ter zake. De meest waarschijnlijke vorm is die, waarbij aan het grootste deel van het onderlinge verkeer een absolute preferentie zal worden verleend, terwijl in het verkeer met derde landen een zekere mate van autonomie gehandhaafd blijft. Kort gesteld een vrijhandelszone.

De voornaamste bron van vrees en kritiek is gelegen in de „trade deviation”. Zowel de E.E.G. als de E.F.T.A. doen ieder voor zich „trade deviation” ontstaan. De preferenties in het onderlinge verkeer tussen de landen van ieder van deze groepen, zullen ertoe leiden, dat in verschillende gevallen de afnemer de voorkeur zal geven aan het produkt afkomstig uit zijn groep, boven het wel met een invoerrecht belaste produkt uit een land buiten de groep.

In het algemeen zal de „trade deviation”, die onvermijdelijk uit de integratie voortvloeit, geringer zijn, naarmate de invoerrechten, die aan de buitengrens van het geïntegreerde gebied worden geheven, lager zijn en naarmate ook het geïntegreerde gebied zich verder uitstrekt. Uitbreiding van de groep betekent immers het insluiten van meer bestaande relaties. Lagere rechten geven een vermindering van het voordeel, dat de landen van de groep genieten.

Welke betekenis hebben deze beide factoren in het onderhavige geval?

Het samengaan van E.E.G. en E.F.T.A. betekent, zoals nog nader zal worden geïllustreerd, dat een veel groter deel van bestaande relaties van de landen van deze beide groepen in een preferentieel systeem zal worden opgenomen. Geen „trade deviation” zal dan meer optreden in het handelsverkeer tussen de landen van de E.F.T.A. en de E.E.G., waar dat thans nog wel het geval is. Voor derde landen ligt de kwestie iets anders. Ook het karakter van de geïntegreerde economieën speelt namelijk een rol. De „trade deviation” zal geringer zijn, naarmate de samenwerkende landen minder complementair zijn en dus meer concurreren. Met uitzondering wellicht van enkele produkten, is in het verband tussen E.E.G. en E.F.T.A. meer sprake van concurrentie dan van complementariteit.

In de groepen van de Zes en de Zeven ieder afzonderlijk zijn reeds zo grote economische potenties aanwezig, dat het waarschijnlijk geacht kan worden, dat ten opzichte van Amerika de additionele „trade deviation”, ontstaan uit het samengaan van de beide Westeuropese groeperingen, te verwaarlozen zal zijn. Beide groepen bezitten ieder voor zich reeds vrijwel onbeperkte industriële capaciteiten, terwijl zij anderzijds beide in hoge mate zijn aangewezen op de invoer van grondstoffen.

Ten aanzien van de invoerrechten is het niet onwaarschijnlijk, dat het samengaan van E.E.G. en E.F.T.A. bepaalde gunstige consequenties met zich zal brengen. Reeds eerder werd de stelling verdedigd, dat de formatie van een vrijhandelszone in West-Europa er onvermijdelijk toe zal leiden, dat de invoerrechten aan de buitengrens onderling zullen worden aangepast in benedenwaartse richting ²⁾. Hoewel formeel de landen van de vrijhandelszone het recht

²⁾ „Tolunie en vrijhandelszone bij de Europese integratie”, De Economist, 1957, blz. 273 e.v.

(Advertentie)

behouden zelfstandig de rechten op de invoer uit derde landen vast te stellen, zal in het geval van West-Europa deze vrijheid zeker niet onbepaald zijn. Deze stelling is gebaseerd op de veronderstelling, dat grote verschillen in de invoerrechten aan de buitengrens compenserende handelsstromingen zullen doen ontstaan, die de absolute vrijheid van beleid ten opzichte van derde landen beperken.

Men kan deze stelling nog verder uitwerken. Indien eenmaal de principiële beslissing is genomen tot het samengaan van E.E.G. en E.F.T.A., aanvaardt men de additionele concurrentie van een aantal landen, die tezamen een groot deel van de importen voor hun rekening nemen. Daarmede zullen vele beschermende rechten aan waarde inboeten, resp. ineffectief worden, al naar gelang een kleiner of groter deel van de invoer door de landen van de totale geïntegreerde groep wordt verzorgd.

Naast dus de druk, die de formatie van een vrijhandelszone op de hogere rechten aan de buitengrens zal uitoefenen, vermindert het effect van de beschermende rechten. Dit betekent in de verhouding tot Amerika, dat de mogelijkheid voor tariefconcessies groter wordt. In principe hetzelfde geldt de contingenten.

Zo gesteld komt men tot de slotsom, dat bij een rationele economische politiek van de geïntegreerde landen, dat wil zeggen een politiek, waarbij geen onredelijke bescherming wordt gegeven aan de produktie van relatief dure grondstoffen, over het algemeen geen schade zal worden toegebracht aan de onmiddellijke belangen van Noord-Amerika bij de export van grondstoffen, terwijl anderzijds de verwachting bestaat, dat de belangen in West-Europa bij het handhaven van hoge rechten op de invoer van industriële produkten zullen afnemen. Terloops zij daarbij aangekend, dat de associatie van de landen van de E.F.T.A. zeer waarschijnlijk zal leiden tot een matiging van de hier en daar in de E.E.G. gekoesterde protectionistische symphatieën.

Daarenboven zal de ontplooiing van de vrije arbeidsverdeling in West-Europa voordelen kunnen opleveren, die zullen leiden tot een algemene stijging van de behoeften, die voor een aanmerkelijk deel door importen, ook uit Amerika, zullen worden gedekt.

De in het begin van deze beschouwing aangehaalde mening, dat het samengaan van E.E.G. en E.F.T.A. de betrekkingen van West-Europa met Noord-Amerika ten nadele zal beïnvloeden, is dan ook op zijn minst aan twijfel onderhevig. Integendeel! Men zou kunnen opmerken, dat het voortbestaan van twee gescheiden groepen in West-Europa dusdanige nadelen medebrengt, dat de Atlantische gemeenschap als geheel daar allerminst mede gediend zou zijn. Reeds een korte beschouwing van de cijfers, die de verdeling van het goederenverkeer over de beide groepen weergeven, bevestigt deze slotsom.

Voor geen van deze landen liggen de belangen éézijdig in een der beide groepen. Enkele landen kwamen onder de druk der omstandigheden zelfs terecht in een gezelschap, dat bepaaldelijk niet de grootste belangstelling heeft.

TABEL 6.

Verdeling van de handel in 1958 in procenten van de totale handel

	Import			Export		
	E.E.G.	E.F.T.A.	Totaal	E.E.G.	E.F.T.A.	Totaal
Noorwegen	35,3	37,8	73,1	27,3	37,5	64,6
Zweden	41,8	24,5	66,3	31,7	40,3	72,0
Denemarken	36,1	39,6	75,7	31,0	34,9	65,9
Oostenrijk	55,6	11,2	66,8	49,7	10,5	60,2
Zwitserland	58,8	10,8	69,6	39,2	15,5	54,7
Portugal	39,2	21,6	60,8	24,7	17,5	42,2
Ver. Koninkrijk	14,1	9,7	23,8	13,1	10,1	23,2
België/Luxemburg	46,8	14,7	61,5	45,1	15,9	61,0
Nederland	41,8	14,2	56,0	41,5	25,2	66,7
West-Duitsland	25,6	20,8	46,4	27,3	27,4	54,7
Frankrijk	21,8	9,5	31,3	22,2	13,4	35,6
Italië	21,6	18,5	40,1	23,9	21,6	45,5

Bron: O.E.E.C., Statistical Bulletin.

Conclusie.

Met dit al lijkt de verwijzing naar de Atlantische verhoudingen als een rem op de verdere integratie van West-Europa, gevaarlijk. Indien men uitgaat van een „open integratie” dan zijn daarmede en Amerika en Europa gediend. Streeft men naar een zekere mate van autarkie, in groot of in klein verband, dan zal daarvan niet alleen Amerika, maar ook Europa de nadelen ondervinden.

Uiteraard houdt deze conclusie geen afwijzing in van de inschakeling van de Atlantische partners in het overleg over de voortgaande integratie van West-Europa, noch van overleg met andere landen. De mondiale aspecten mogen bepaaldelijk niet verwaarloosd worden, hetgeen echter nog niet betekent, dat het mondiale aspect een belemmering behoeft te vormen voor verdere stappen in de richting van een associatie tussen de E.F.T.A. en de E.E.G.

Indien de verwijzing naar de economische betrekkingen met Noord-Amerika in deze zin wordt begrepen, dan wordt daarmede een belangrijk positief element aan de discussie toegevoegd. De uit de integratie voortvloeiende nadelen voor derde landen zouden dan een stimulans geven tot nieuwe tariefonderhandelingen.

Men kan zich dan nog afvragen, of deze onderhandelingen aan de besprekingen over de associatie van E.E.G. en E.F.T.A. vooraf zouden moeten gaan, of dat de associatie voorop gesteld zou moeten worden. Inderdaad zou de verlaging van het relatief hoge E.E.G.-tarief en van het Engelse tarief de onderhandelingen over het samengaan kunnen vergemakkelijken. Daar echter politieke motieven de situatie thans beheersen is even veel te zeggen voor een tijdschema in omgekeerde volgorde, waarbij dan tevens rekening zou worden gehouden met de nieuwe verhoudingen.

Voorwaar een ambitieus programma, waarmede echter niet alleen de belangen van Noord-Amerika en andere niet direct bij de integratie betrokken landen zouden zijn gediend, doch tevens West-Europa, waar de onderlinge relaties thans door de scheiding tussen de Zes en de Zeven verstoord dreigen te raken.

Parede (Portugal).

Dr. N. FRANKEN.

Het afgelopen jaar is wederom ca. 8 mln. brt. afgeleverd, dit is ongeveer twee maal hetgeen nodig is om de wereldkoopvaardijvloot op een redelijk efficiënt peil te houden. Gezien de orderpositie zullen de afleveringen in 1960 niet ver beneden die in 1959 liggen. Tegen vaste en scherp concurrerende prijzen, gecompleteerd door gunstige betalingsvoorwaarden en levering binnen 1½ jaar, werden vooral in het laatste kwartaal enkele opdrachten geboekt. Met name voor de grote werven is de produktie in 1959 bevredigend geweest. De capaciteit van de wereldscheepsbouw is in de periode 1949-1958 gestegen van 2,3 mln. tot 9,3 mln. ton. Aangezien waarschijnlijk ca. 6 mln. ton per jaar gedurende het komende decennium moet worden gebouwd om de vloot op peil te houden, is er eigenlijk reeds sprake van een niet onbelangrijke overcapaciteit, hetgeen tot scherpe concurrentie zal leiden.

De wereldscheepsbouw in 1959

Ofschoon blijkens de door de Internationale Kamer voor de Scheepvaart gepubliceerde gegevens op 1 december jl. nog ruim 6,9 mln. brt. aan schepen waren opgelegd, produceerde de internationale scheepsbouw in het afgelopen jaar wederom ca. 8 mln. brt. Deze tonnage is ongeveer het dubbele van hetgeen nodig is om te voldoen aan de eisen van efficiency, welke redelijkerwijze aan de wereldkoopvaardijvloot kunnen worden gesteld. Bovendien beschikten de grote werven in de verschillende landen nog over een behoorlijke orderportefeuille. Op 1 juli jl. waren namelijk nog 8,7 mln. brt. aan droge lading en ruim 16 mln. brt. aan tankschepen in aanbouw resp. bestelling, zodat de scheepsbouwproduktie in 1960 stellig niet ver bij die in 1959 ten achter zal blijven. Weliswaar werd een aantal reeds geplaatste bouwopdrachten geannuleerd en werd ten aanzien van andere tussen reders en werfdirecties overeenstemming bereikt over een later tijdstip van oplevering — hetgeen bij verscheidene werven tot hiaten in de vastgestelde bouwprogramma's leidde —, maar hier staat tegenover dat in het laatste kwartaal van 1959 voor het eerst na geruime tijd wederom voor rekening van Noorse en Engelse opdrachtgevers een aantal nieuwe bouwopdrachten kon worden geboekt. Deze laatste gelden wat Noorwegen betreft voornamelijk de bouw van bulkcarriers met een draagvermogen variërend van 15.000 tot 24.000 ton. Het zijn dan ook in het bijzonder de grote werven die van deze welkome opleving profiteerden. Profiteren, niet zozeer wat de bedongen prijzen betreft — de concurrentie is momenteel uiterst scherp; hierdoor konden opdrachten in verscheidene gevallen slechts tegen kostprijs of zelfs iets daaronder worden geboekt —, maar veeleer van de aanvulling der portefeuille resp. voorziening in door annulering of uitgestelde opleveringstermijnen ontstane hiaten.

Hoe scherp de onderlinge concurrentie is, blijkt uit het feit dat recentelijk voor één enkele concrete aanvraag door niet minder dan ca. 70 werven offerten werden ingediend, terwijl blijkens een mededeling van „De Schelde” meer dan 50 werven over de gehele wereld belangstelling hadden

voor de door haar geboekte opdracht uit Ghana. De tijd, dat reders slechts contracten konden plaatsen op basis van levering over verscheidene jaren terwijl bovendien iedere stijging der lonen en materiaalprijzen gedurende het tijdsverloop tussen bestelling en oplevering voor hun rekening kwam, behoort voorshands tot het verleden. Vaste prijzen, gunstige betalingsvoorwaarden en levering binnen 15 à 18 maanden zijn thans regel. Voor de bouw van een motor-bulkcarrier met een draagvermogen van ca. 20.000 ton en een machinevermogen van ca. 8.500 B.H.P. noteren Engelse werven thans een vaste prijs van ca. £ 1,1 mln., terwijl Franse werven bereid zijn te contracteren voor de bouw van motor-vrachtschepen van het gesloten schutdektype, draagvermogen ca. 15.400 ton, machinevermogen ca. 8.500 B.H.P. op basis van een vaste prijs van ca. £ 960.000. Japanse werven noteren voor de bouw van motor-vrachtschepen van het gesloten schutdektype, draagvermogen ca. 15.000 ton, machinevermogen ca. 8.000 B.H.P., een vaste prijs van ca. £ 950.000, terwijl voor de bouw van vrachtschepen van het open/gesloten schutdektype met een draagvermogen van 6.500/8.000 ton en een snelheid op de proeftocht van 15 mijl door enkele werven een prijs van ca. £ 580.000 wordt genoteerd. De stelling, dat de gunstiger prijzen en voorwaarden welke reders op het ogenblik kunnen bedingen in meerdere mate nog dan de verbetering op de vrachtenmarkt heeft bijgedragen, tot de jongste opdrachten welke wat droge ladingsschepen betreft naar schatting meer dan een miljoen ton draagvermogen vertegenwoordigen, lijkt dan ook gewettigd.

Het afgelopen jaar stond, wat de grote werven betreft, wederom, zoals uit de produktie blijkt, in het teken ener alleszins bevredigende bedrijvigheid. Door de werven in Engeland en Noord-Ierland werden in het tijdvak september 1958/september 1959 in totaal 1.421.000 brt. opgeleverd, terwijl op 30 september jl. nog 4.473.000 brt., een waarde van £ 660 mln. vertegenwoordigend, in aanbouw resp. bestelling waren. Vergelijkt men deze cijfers met die van ultimo september 1958 dan is nochtans sprake van

een niet onaanzienlijke teruggang. De in aanbouw resp. bestelling zijnde tonnage bedroeg immers op laatstgenoemd tijdstip 5.953.000 brt. en de waarde £ 860 mln. Intussen heeft ook de Engelse scheepsbouw geprofiteerd van de meerdere geneigtheid van de reders om tot het plaatsnemen van bouwopdrachten over te gaan. Austin Pickersgill te Sunderland, boekten opdrachten voor de bouw van een motorvrachtschip met een draagvermogen van 10.000 ton, dat speciaal voor het vervoer van suiker in bulk wordt ingericht. De Clan Line bestelde bij Swan, Hunter & Wigham Richardson te Wallsend, drie 10.000-tons vrachtschepen voor haar lijndiensten; Short Brothers ontvingen een opdracht van Noorse reders voor de bouw van een bulkcarrier van 19.000 ton en een tanker met een draagvermogen van 15.000 ton voor de British Petroleum, terwijl Lithgow's te Port Glasgow succes had met een offerte aan Noorse reders voor de bouw van drie bulkcarriers.

De voornaamste 24 Japanse werven hadden op 1 oktober jl. 148 schepen metende 2.692.025 brt. in aanbouw resp. bestelling. De bestellingen zijn echter zeer ongelijk over de verschillende werven verdeeld: 120 schepen, metende 2.505.916 brt., d.w.z. ca. 93 pCt. van het totaal, zijn bij 14 werven, die tankers van 20.000 brt. en groter kunnen bouwen, besteld, terwijl de overige 10 grote werven, die zich speciaal op de bouw van vrachtschepen toelagen, 28 schepen, metende 186.109 brt., d.w.z. ca. 7 pCt., in bestelling hebben. Eerstgenoemde 14 werven hadden op 1 oktober jl. dan ook voldoende werk voor ca. 14 maanden, terwijl de orderportefeuille der overige werven, indien op korte termijn geen nieuwe bestellingen worden verkregen, over ongeveer 4 maanden uitgeput is. Ongeveer 74,5 pCt. der bij Japanse werven geplaatste bestellingen heeft betrekking op de bouw van tankers metende 20.000 brt. en groter. De Japanse werven noteerden in oktober jl. \$ 134/138 per ton draagvermogen voor supertankers; de betalingsvoorwaarden variëren van 30 tot 40 pCt. tijdens de bouw en de rest in termijnen gedurende zes à zeven jaren.

De 21 bij de Zweedse Vereniging van Scheepsbouwers aangesloten werven lieten verleden jaar 74 schepen metende ca. 870.000 brt. te water, terwijl eveneens 74 schepen met een inhoud van ca. 765.000 brt. werden opgeleverd. In 1958 liepen 75 schepen metende 773.000 brt. van stapel en kwamen 77 schepen met een inhoud van 743.000 brt. gereed. Op 1 oktober jl. waren bij Zweedse werven 219 schepen metende 2,9 mln. brt. in bestelling, terwijl gedurende het laatste kwartaal voor Noorse rekening 272.500 ton draagvermogen aan nieuw te bouwen schepen bij Zweedse werven werden besteld, vergeleken met een totaal aan geboekte opdrachten gedurende de eerste negen maanden van slechts 170.000 brt. Voor een aantal der nieuwe bestellingen moest echter met lage prijzen genoegen worden genomen. Zij zullen echter leemten, die door tussentijdse annuleringen resp. uitgestelde opleveringstermijnen waren ontstaan, vullen en zijn dan ook uit dezen hoofde welkom.

De productie der Westduitse werven beliep in het afgelopen jaar ca. 1.255.000 brt. en was ongeveer gelijk aan die van 1958 toen 1.237.700 brt. gereed kwamen. Het aantal nieuwe bouwopdrachten, dat in 1957 een hoogtepunt bereikte, is evenals elders ook hier aanzienlijk teruggelopen. In Westduitse scheepsbouwkringen wordt er echter op gewezen dat verscheidene grote werven in de achter ons liggende jaren overbezet waren, zodat een daling der productie met 20 à 30 pCt. normaler werkmethoden mogelijk zou maken. Voortdurend wordt naar rationalisatie en mechanisatie gestreefd, waardoor met een geringer aantal

werknemers volstaan kan worden, hetgeen de kostenfactor en daarmee het concurrentievermogen der Westduitse werven ten goede komt.

Blijkens de jongste door Lloyd's Register gepubliceerde gegevens werden door Nederlandse werven in het afgelopen jaar 606.568 brt. te water gelaten en 571.371 brt. opgeleverd. In 1958 bedroegen deze totalen resp. 550.640 en 506.360 brt. Voor Nederlandse rekening waren per ultimo december 96 schepen met een inhoud van 755.000 brt. in aanbouw resp. bestelling, terwijl voor rekening van buitenlandse opdrachtgevers 40 vrachtschepen met een inhoud van 225.000 brt., 12 kleinere vrachtschepen metende 5.500 brt. en 20 tankers met een inhoud van 473.000 brt. in bestelling waren.

Met een enkel woord moge hier nog worden gewezen op de activiteit der scheepssloperijen in het Verre Oosten. Deze kochten verleden jaar meer dan 1 mln. brt. voor sloop. Men dient dan ook rekening te houden met de mogelijkheid dat het tempo, waarin Japan en Hongkong de eerstvolgende maanden verdere tonnage zullen kopen, enigszins zal worden vertraagd. Het slopen van een schip van ca. 4.500 brt. duurt ongeveer een half jaar, zodat men nog geruime tijd van werk is voorzien. De prijs, die in Japan voor bronsschroot wordt betaald, bedraagt op het ogenblik £ 240 per ton, die voor ijzerschroot ca. £ 20 per ton, hetgeen het verschil in prijs voor sloopschepen welke bouwjaar dateert van vóór resp. gedurende de oorlogsjaren, toen men met het waardevolle materiaal zuinig moest zijn, verklaart. Met het oog op de naar verhouding geringer waterverplaatsing in onbeladen toestand rangschikken slopers de tijdens de oorlog gebouwde vrachtschepen in het algemeen in dezelfde klasse als tankers van overeenkomstige grootte.

Het voorbij gegane jaar is voor de internationale scheepsbouw en met name voor de grote werven, gezien de bevredigende productie, wederom gunstig geweest. Wat de toekomst betreft, dient te worden gewezen op de vergroting welke aan de bestaande scheepsbouwcapaciteit door uitbreiding van bestaande en bouw van nieuwe werven is en nog steeds wordt gegeven. In het tijdvak 1948-1958 is de wereldscheepsbouwcapaciteit gestegen van 2,3 mln. ton 's jaars tot 9,3 mln. ton, dus verviervoudigd. Het is niet waarschijnlijk dat gedurende het eerstvolgend decennium veel meer dan maximaal zes mln. ton 's jaars nodig zullen zijn om de vloot op peil te houden. In feite is er dus reeds sprake van een niet onbelangrijke overcapaciteit, hetgeen onvermijdelijk tot scherpe concurrentie moet leiden en op de rentabiliteit van invloed zal zijn.

Rotterdam.

C. VERMEY.

RECTIFICATIE „SURINAAMSE KANTTEKENINGEN”

In de „Surinaamse kanttekeningen” over het vierde kwartaal van 1959, gepubliceerd in „E.-S.B.” van 10 februari 1960, werd op blz. 135, eerste kolom, tweede alinea, vermeld dat het geboortecijfer in Suriname steeg van 6,9 per 1.000 inwoners in 1950 tot 11,4 in 1958. Deze cijfers werden overgenomen uit het rapport Lieftinck-Goedhart (Nederlandse editie, blz. 12), doch blijken bij nadere controle foutief te zijn. In feite steeg het absolute aantal geboorten van 6.900 in 1950 tot 11.400 in 1958. Dit komt neer op resp. 37,4 en 46,3 per 1.000 inwoners. De totale bevolking steeg nl. van 184.700 in 1950 tot 246.000 in 1958.

Paramaribo, februari 1960.

G. C. A. MULDER, B.Sc., Ps.D.

Efficiency contra efficiency bij de Overheid

De heer C. P. A. Bakker te Utrecht schrijft ons:

In „E.-S.B.” van 10 februari 1960 heeft de heer J. Hasper het recht van inefficiency voor verschillende bestuursmaatregelen opgeëist. Het komt mij voor dat hij met zijn bedoeling: het opruimen van misverstanden, niet ver gekomen is, omdat hij door het hanteren van een onjuist efficiency-begrip zelf tot het ontstaan van misverstanden aanleiding geeft.

Efficiency is in beginsel een uitdrukking voor de overtreffende trap van „doelmatige werking”, dus de meest doelmatige werking. Dit begrip is moeilijk te hanteren. In de praktijk is men daardoor het begrip efficiënt gaan gebruiken in de betekenis van doelmatig zonder meer. Zodoende is het begrijpelijk dat men o.a. spreekt van verbetering of vergroting van de efficiency. Hoe men het begrip efficiency ook hanteert, men ontkomt nooit aan het element *doelmatig*, d.i. geschikt voor een *doel*. Efficiency als doel op zichzelf bestaat niet. Moeilijkheden ontstaan wanneer men het niet eens is over het doel of wanneer een doel onvoldoende wordt bepaald. Zo gezien is de uitspraak van de heer Hasper dat het in bepaalde gevallen voor ons levensbestaan meer efficiënt is om het leven wat minder efficiënt in te richten een *contradictio in terminis*.

De verwarring van de heer Hasper blijkt ook uit de volgende zin (t.a.p. blz. 126): „De Overheid is in haar streven naar haar doel: het dienen van het algemeen belang, dikwijls wel genoodzaakt in strijd te komen met het andere doel, nl. om met de minste financiële offers te komen tot het hoogste materiële nuttig effect”. Allereerst bevat het laatste gedeelte een technische onjuistheid: er kan niet tegelijk sprake zijn van een minimum en een maximum probleem. Men kan zeggen dat een gegeven doel met een minimum aan offers moet worden bereikt *of* dat met gegeven middelen een maximaal resultaat moet worden behaald. Het efficiency-probleem komt in beide vormen voor. Uit beide vormen resulteert één (of een beperkt aantal) oplossing(en). De omschrijving van de heer Hasper geeft mathematisch gezien een onbeperkt aantal oplossingen. Na het voorgaande zal het duidelijk zijn, dat van een *ander doel* geen sprake kan zijn. Er is voor de Overheid maar één doel: het algemeen belang, dat zij met gegeven middelen moet zien te bereiken.

De heer Hasper bedoelt iets anders dan hij zegt. Men kan een gegeven doel of gegeven middelen veranderen. Daaruit resulteert dan een andere hoeveelheid middelen resp. een ander bereikbaar resultaat. Indien men een doel voldoende omschrijft kan de door de heer Hasper bedoelde tegenstrijdigheid niet ontstaan, hetgeen ik aan de hand van zijn voorbeeld over de kantorenbouw van gemeenten wil demonstreren. Wanneer de Centrale Overheid om politieke redenen, bijv. uit overwegingen met betrekking tot de regulering van de kapitaalvoorziening en de arbeidsgelegenheid, meent bedoelde bouw tijdelijk te moeten beperken, dan is dit voor de lagere Overheden een gegeven, dat de huur van kantoorruimte door de lagere Overheden niet inefficiënt maakt. Deze situatie is te vergelijken met de kleine onderneming welke tegen een hogere rentevoet dan die van de open kapitaalmarkt geld moet lenen omdat zij geen toegang heeft tot gemiddelde markt. Men begrijpe mij hier niet verkeerd. Het staat de lagere Overheden vrij bij de Centrale Overheid de opheffing van de beperking

te bepleiten. De Centrale Overheid zal een dergelijk verzoek niet zonder meer inwilligen doch de nadelen van de lagere Overheid moeten afwegen tegen de voordelen welke de beperkingen voor de landseconomie h.i. hebben. Waar onder de gegeven omstandigheden geen sprake is van inefficiency kan er dus geen behoefte ontstaan om in die omstandigheden een zekere inefficiency te bepleiten.

Wanneer de heer Hasper geen vertrouwen meent te mogen stellen in de door mij in „E.-S.B.” van 6 januari 1960 bepleite verbetering van de calculatie bij de Overheid op grond van de vermeende hoogte van de algemene kosten dan kan ik mij daarover slechts verbazen, want zonder calculatie is een behoorlijk bestuur eenvoudig ondenkbaar. Het ligt echter op de weg van de deskundigen om te bepalen tot hoever die calculaties moeten worden gedetailleerd. Het is een hardnekkig misverstand dat de algemene kosten zo hoog zijn, dat de resultaten van calculaties zinloos zijn. Veel van wat voor leken tot de algemene kosten behoort blijkt in de praktijk deugdelijk toerekenbaar te zijn. Naar mijn ervaring op het gebied van de kostprijsberekening van administratieve handelingen wordt de moeite van dergelijke berekeningen ruimschoots beloond. Ik ben er dan ook van overtuigd dat een verbeterde calculatie bij de Overheid zal leiden tot zodanige uitkomsten dat iedereen zal zeggen: als dat en dat zoveel kost moet er iets aan worden gedaan. Ik weet dat er bestuurders zijn die dit vrezen, doch het algemeen belang vordert dat dergelijke toestanden bekend worden. Er zijn overheidstaken welke niet of niet goed vervuld kunnen worden omdat de middelen daarvoor niet beschikbaar zijn, terwijl de vervulling met de gegeven middelen wel of beter mogelijk zou zijn, indien bekend was dat andere overheidstaken naar algemeen gevoelen relatief te veel van die middelen vergen. Verbetering van de calculatie kan niet alleen tot vermindering doch ook tot verandering (verschuiving) van overheidstaken leiden.

In verband met de omstandigheid dat een overheidstaak soms over de Centrale Overheid en de lagere Overheid is verdeeld, dient zowel bij de Centrale Overheid als bij de lagere Overheid de door mij bepleite verbetering te worden nagestreefd. Een voorbeeld moge dit nog verduidelijken. Bij de beantwoording van de vraag, of het aanbeveling verdient zo spoedig mogelijk te komen tot een natuurlijk huurpeil voor vóóroorlogse woningen is het van belang te weten welke ambtelijke kosten gemoeid zijn met de uitvoering van de wetten welke de huidige toestand beheersen. Hiertoe behoren niet slechts grote posten van de begroting van het Ministerie van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid doch ook grote posten van de gemeentelijke financiën. Daarbij mag men niet alleen denken aan de salarissen van de ambtenaren verbonden aan de huisvestingsbureaus. Deze ambtenaren hebben ook kantoorruimte nodig. Hun salarissen moeten worden berekend door andere ambtenaren, die ook kantoorruimte nodig hebben. Alleen door toerekening van de kosten van de werkzaamheid van laatstgenoemde ambtenaren aan de activiteit van de daarvóór genoemde ambtenaren komt men tot het inzicht van de kosten van de huisvestingsbureaus. (Er zijn nog meer toerekenbare kosten, doch die laat ik eenvoudigheidshalve buiten beschouwing). Onder de huidige omstandigheden ontbreekt elk inzicht in de kosten, waardoor de kosten van de huurprijsbeheersing c.a. geen duidelijke prikkels vormen om een einde te maken aan een groep maatregelen welke in wezen distributiemaatregelen zijn. Dit voorbeeld is met vele andere aan te vullen.

N'en déplaie de heer Hasper blijf ik van mening, dat verbetering van de calculatie bij de Overheid een doeltreffend middel is voor het verkrijgen van efficiency bij de uitvoering van overheidstaken. Overigens kan ik volledig instemmen met de uitspraak van de heer Hasper aan het einde van zijn bijdrage, nl. dat de ambtenaren hun eigen werk dagelijks kritisch moeten blijven bezien en open moeten staan voor alle nieuwe denkbeelden, die mondeling of schriftelijk te hunner kennis komen. Gebrekkig kosteninzicht is echter een rem voor kostenbesef.

NASCHRIFT

De bovenstaande aantekening maakt wel duidelijk hoe spoedig nieuwe misverstanden kunnen ontstaan. Ik vind het jammer, dat de heer Bakker bij zijn kritiek op details niet laat blijken of hij het al of niet eens is met de quintessens van mijn betoog, nl. dat de efficiency, nagestreefd bij particulier en Overheid andere normen kent, zowel met betrekking tot doel, middel en resultaat.

De heer Bakker vergist zich als hij meent, dat ik geen vertrouwen zou stellen in de door hem bepleite verbetering van de calculaties van de algemene kosten bij de Overheid; integendeel, ik heb hem aangeraden zijn studies voort te zetten en niet te gauw op te houden. Hij leze het nog eens na.

Overigens blijkt uit de passage, welke hij aan investeringen in overheidskantoren wijdt, dat hij één geheel andere zaak bespreekt dan ik had beoogd. Hij schrijft over een geval, waarin de Centrale Overheid geen investeringen wil toestaan met het oog op de algemene kapitaalschaarste. Ik heb het daarover niet gehad. Wel schreef ik over het geval, dat de gemeentebestuurders prioriteit geven aan (verliesgevende) woningbouw, dat zij zelf van kantoorbouw afzien, maar toch weer kantoorruimte nodig hebben en dan een zo hoge huur betalen, dat de gemeente beter zelf dat kantoor had kunnen bouwen en zeker als zij in de hoge huur haar eigen hoge grondprijs aan de nieuwe eigenaar terugbetaalt. Dit om te demonstreren, hoe irreëel het van een efficiency-deskundige zou zijn als hij dit feit als irreëel zou bestempelen, omdat dat feit uit een oogpunt van algemeen bestuur verdedigbaar, althans verstandelijk verklaarbaar is.

Maar ik moge nu toch een ogenblik ingaan op het nieuwe voorbeeld van de heer Bakker zelf, omdat daaruit zo duidelijk blijkt, dat hij niet bekend is met de bezwaren van de gemeenten tegen de wijze, waarop de Regering de investeringen regelt. Het middel, dat zij gebruikt is ongetwijfeld efficiënt; dat is niet ontkend. Maar het middel is ongeoorloofd, omdat deze efficiency wordt verkregen door een dreigement aan de colleges van Gedeputeerde Staten, dat hun besluiten tot goedkeuring van gemeenteleningen buiten het zgn. rentegamma, zullen worden geschorst en vernietigd.

Zo wordt aan de hand van de opmerking van de heer Bakker nog eens duidelijk aangetoond, hoe een maatregel, efficiënt voor de Regering, in strijd is met ons staatsbestel, dat de wet stelt boven het door de Minister ten onrechte gebruikte Koninklijke Besluit en voorts hoe de efficiency, door het centrale gezag toegepast, leidt tot een beperking van de gemeentelijke autonomie, die, uit bestuurlijk oogpunt, op zichzelf toch weer wel efficiënt wordt geacht in de verhouding burger/Overheid, ook door de Minister.

Maar misschien kan men in de bestuursfeer meer oog hebben voor het boeiende van deze paradoxale ontwikkelingen dan in de kringen van deskundigen.

Rotterdam.

J. HASPER.

C. H. Harvie and J. G. Kleve: *The national income of Sudan 1955/56*. The Republic of the Sudan, Department of Statistics, Khartoum, March 1959, 116 pages.

Messrs. C. H. Harvie and J. G. Kleve have obviously completed a difficult task, that of estimating for the first time the national income of a pre-industrial country like Sudan. Sudan's economy, like most of other pre-industrial economies, is different in many respects. The Sudan economy contains a large subsistence sector consisting of families which produce what they consume. This makes the task of evaluating their income very difficult. Similarly the activities carried on within the Sudan household are wider in scope and relatively of greater importance than in Western countries, i.e., many of goods and services which are purchased from and supplied by factories and outside agencies in Western countries are provided by the members of the families themselves. The authors have, however, surmounted these difficulties by ingenious methods. E. g. all intra-household services are included if these services correspond to a commercial activity that occurs in some part of the economy.

The whole Sudan economy has been divided into 4 regions and the gross domestic product has been estimated from 16 sectoral breakdowns for each region and the whole of Sudan. Gross domestic product originating in each sector for the whole of Sudan is as follows:

(in £s 1,000)	
1) Farm products	105,567
2) Livestock	32,280
3) Forestry products	28,283
4) Fishing and machine products	6,478
5) Transport and distribution	37,580
6) Minerals	225
7) Manufacturing	2,762
8) Public utilities	1,035
9) Craft industries	9,766
10) Building Construction	16,235
11) Banks	1,349
12) Non-government education bodies	645
13) Domestic services	1,500
14) Miscellaneous services	15,142
15) Government	17,157
16) Ownership of buildings	8,201
Total gross domestic product 284,205	

The per capita net national product for Sudan along with few other countries are given below:

Country	Year of estimate	Per capita net national product £s
U.S.A.	1956	717
U.K.	1956	317
Italy	1956	132
Union of South Africa	1956/57	121
Egypt	1956	40
Sudan	1955/56	27
India	1956/57	21

Gross domestic product was also estimated from expenditure side wherein total consumption accounted for £s 247,520,000; government current expenditure, non-government education, gross domestic investment and foreign investment accounted for the rest. Gross domestic investment including changes in stocks was £s 15,768,000. Foreign investment is equal to the balance on current transactions with the rest of the world (exclusive of transfers). In Sudan it amounted to £s 12,900,000 in 1955/56. The authors have discussed the role of Government sector in a separate chapter and have provided valuable information such as the proportion of government current expenditure to the gross domestic product (8 per cent) and the proportion of Government investment (35 per cent) to total gross

domestic investment which constitutes 7.9 per cent of the net domestic product. The authors have also presented an input-output table for the Sudan economy which shows a lack of strong sectoral dependence as is expected for a pre-industrial economy.

Besides the estimates of domestic product and its various components, the authors have also attempted the economic and functional classification of the Government account which will be of great help in making decisions about the allocation of government funds among various items of expenditure. In an appendix, the authors have discussed the reliability of estimates. They believe that despite the makeshift methods used for some of the estimates, despite gaps in information and despite the unreliability of some of the data, gross domestic product, estimated for 1955/56 is correct to within say, 15 per cent. In view of the many difficulties which they have encountered, this is not a big percentage, and the authors have done a very useful spade-work for national accounting in Sudan.

Rotterdam.

A. QAYUM.

MEDEDELINGEN VOOR ECONOMISTEN

De Landdag voor Economen zal dit jaar plaatsvinden op zaterdag 26 maart a.s. te Deventer. De voormiddag zal worden besteed aan excursies naar in Deventer gevestigde bedrijven, terwijl in de namiddag zal worden gesproken over:

„Overheid en evenwichtige economische groei”

Spreker: Prof. Dr. J. Pen, hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Groningen.

Discussieleider: Prof. Dr. Th. L. M. Thurlings, hoogleraar aan de Landbouwhogeschool te Wageningen.

Debaters: Prof. Dr. J. E. Andriessen, hoogleraar aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam.

Prof. Dr. J. F. ten Doesschate, directeur Kon. Ned. Hoogovens en Staalfabrieken te IJmuiden.

De middagvergadering zal plaatsvinden in de Deventer Schouwburg en zal aanvangen om 14.30 uur.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Uit zo juist door het Centraal Planbureau gepubliceerde gegevens, blijkt het vrij grote opnemingsvermogen van de kapitaalmarkt in het afgelopen jaar te zijn voortgevloeid uit het samenvallen van twee factoren. In 1959 werd een spaarquote bereikt van 21,8 pCt., een percentage, dat nog nimmer na de oorlog is voorgekomen, terwijl het internationaal kapitaalverkeer opnieuw tot een groot aanbod op de binnenlandse kapitaalmarkt leidde. Hierbij moet nog worden aangetekend, dat de toegenomen besparingen zich vooral in die sectoren realiseerden, waar de ter beschikking komende middelen op de markt plegen te worden aangeboden, in het bijzonder de spaarbanken: Van het ruime aanbod heeft de Overheid gebruik gemaakt om door middel van emissies en aantrekking van kapitaalmarkt middelen

op voorinschrijfrekeningen zijn kastekort te financieren en bovendien enkele speciale kapitaaltransacties met het buitenland. Er bleef daarna nog geld over voor consolidatie, zowel van schuld van de centrale als van de lagere overheid.

Het Centraal Economisch Plan laat ons tevens een blik in de toekomst slaan. Men verwacht, dat de totale besparingen nog meer zullen toenemen, nl. tot 22,1 pCt. van het nog verder groeiend nationaal inkomen. Stijgende investeringen en kapitaalexport, die overigens t.o.v. 1959 wat lager zal uitvallen, zullen het leeuwedeel van de besparingen opeisen. Het op peil houden van de relatieve kas, d.i. kasmiddelen t.o.v. de omzet, zal ook een groot bedrag vragen. Interessant is, dat het C.P.B. de vermindering in de looptijd van de Investeringscertificaten en het nog uitstaande restant van de Lening 1962/64 als een toeneming van de maatschappelijke liquiditeit beschouwt, waardoor in zekere mate in de hierboven genoemde grotere behoefte aan liquide middelen uit hoofde van het transactiemotief wordt voorzien. Enige verschuiving onder de houders zou hiervoor o.i. wellicht nodig zijn. Uit een en ander resulteert een verkrapting op de kapitaalmarkt, die, slechts door buitenlands aanbod, grotere intering op de reeds aanwezige liquiditeiten en ruimer bankkrediet zou kunnen worden gecompenseerd. Ook eerst dan zou voortgaande consolidatie van overheidsschuld mogelijk worden. De rente-ontwikkeling blijft in deze gedachten-gang afhankelijk, behalve van buitenlandse factoren, van de monetaire politiek. Wat het eerste punt betreft, zou realisering van de thans aanhangig gemaakte voorstellen om tot liberalisatie van het kapitaalverkeer binnen de Euromarkt te komen tot wijziging in de bestaande verhoudingen kunnen leiden, al moet worden opgemerkt, dat voor Nederlandse ingezetenen formeel nog wel beperkingen gelden, doch dat De Nederlandsche Bank bij het verlenen van vergunningen zeer soepel te werk gaat.

T.a.v. het tweede punt kan worden opgemerkt, dat zou De Nederlandsche Bank tot kredietrestrictie overgaan en zou de Staat meer willen lenen dan eigen behoeften noodzakelijk maken, een rentestijging hiermede gepaard zou gaan. De kansen hierop lijken thans groter dan op het omgekeerde.

Op de geldmarkt was de onverwachte stijging van de deviezenreserve blijkend uit de op 29 februari afgesloten weekstaat van De Nederlandsche Bank, een opmerkelijk verschijnsel. Waarschijnlijk hebben wij hier te doen met het incidenteel terugtrekken door enkele banken van buitenlandse uitzettingen om te kunnen voorzien in de vrij sterke ultimo-opvragingen van te goeden. Het is de eerste maal, dat van het omvangrijke buitenlandse liquiditeitsreservoir is gebruik gemaakt om een liquiditeitsverkrapting op de geldmarkt in het binnenland op te vangen. Het is niet onmogelijk, dat indien bovenbeschreven ontwikkeling zich ontplooit, wij ditzelfde in de toekomst meer zullen zien gebeuren.

Indexcijfers aandelen.	1953 = 100	4 jan. 1960	26 febr. 1960	4 mrt. 1960
Algemeen		372	336	330
Intern. concerns		547	492	481
Industrie		268	244	243
Scheepvaart		187	163	159
Banken		190	184	183
Indon. aand.		154	145	140

Bron: ANP—C.B.S.

Aandelenkoersen.			
Kon. Petroleum	f. 179,20	f. 155,60	f. 151,90
Unilever	809	754½	733
Philips	835½	764	752½
A.K.U.	514	449	440
Kon. Ned. Hoogovens	900	773	764
Van Gelder Zn.	270	245	241
H.A.L.	186½	166½	153½
Amsterd. Bank	340	325	325½
Ver. H.V.A. Mij-en	166	162¼	156¼

New York.			
Koersgemiddelde aandelen			
Dow Jones Industrials	679	632	610

Effectieve rendementen obligaties.				
	gem. looptijd	8 jan. 1960	26 febr. 1960	4 mrt. 1960
3 pCt. Invest. Cert.	4 j.	3,73	3,91	3,85
4½ pCt. Ned. 1959	12½ j.	4,48	4,58	4,58
3½ pCt. Ned. 1955 I ...	17½ j.	4,31	4,33	4,34

Bron: Amsterdamsche Bank, Wekelijkse Rendements- en Koersvergelijking.

C. D. JONGMAN.

STATISTIEKEN

IN- EN UITVOER ¹⁾ (waarde in miljoenen gulden)

Jaar	Invoer		Uitvoer		Dekkingspercentage	
	dec.	jan.-dec. ²⁾	dec.	jan.-dec. ²⁾	dec.	jan.-dec. ²⁾
1938	122	122	85	90	70	74
1956	1.121	1.179	851	906	76	77
1957	1.132	1.300	960	981	85	75
1958	1.271	1.148	1.078	1.019	85	89
1959	1.399	1.247	1.278	1.143	91	92

¹⁾ Bron: C.B.S.

²⁾ Maandgemiddelden.

OPENBARE EMISSIES ¹⁾ VAN OBLIGATIES EN AANDELEN (EXCL. CONVERSIES) OP DE NEDERLANDSE KAPITAALMARKT 1958-1959 ²⁾ (in duizenden gulden)

	Obligaties ¹⁾		Aandelen		Totaal	
	1958	1959	1958	1959	1958	1959
Het Rijk	245.000	827.000 ²⁾	—	—	245.000	827.000
Provincies, gemeenten en andere publiekrechtelijke lichamen	—	120.990	—	—	—	120.990
w.o. premieleningen	—	40.800	—	—	—	40.800
Handel, industrie en diversen	92.077	107.770	28.707	47.363	120.784	155.133
w.v. handel	—	600	1.633	1.575	1.633	2.175
industrie	34.612	40.070	21.853	43.393	56.465	83.463
diversen	57.465	67.100	5.221	2.395	62.686	69.495
Scheepvaart	—	—	—	30.310	—	30.310
Luchtvaart	—	71.658	—	—	—	71.658
Bank-, krediet- en verzekeringswezen ..	863.231	602.074	1.617	12.696	864.848	614.770
w.v. N.V. Bank voor Ned. Gemeenten ..	706.336 ²⁾	595.250 ²⁾	—	—	706.336	595.250
bank- en kredietinstellingen	156.895	5.000	1.017	4.468	157.912	9.468
hypotheekbanken ..	—	1.824	600	—	600	1.824
verzekeringswezen ..	—	—	—	8.228	—	8.228
Petroleum	—	—	869.614 ²⁾	—	869.614 ²⁾	—
Kerkelijke en liefdadige instellingen.	17.530	10.150	—	—	17.530	10.150
Algemeen totaal ...	1.217.838	1.739.642	899.938	90.369	2.117.776	1.830.011
w.v. overheidssector.	245.000	947.990	—	—	245.000	947.990
N.V. Bank voor Ned. Gemeenten ..	706.336	595.250	—	—	706.336	595.250
private sector ...	266.502	196.402	899.938	90.369	1.166.440	286.771

¹⁾ Voor 1959 voorlopige cijfers; indeling volgens Prijscourant Ver. v. d. Effectenhandel; reële bedragen volgens stortingsdatum inclusief het deel dat vooraf ondershands op inschrijvingsvoorwaarden is geplaatst.

²⁾ W.o. in aandelen converteerbare obligaties; 1958 diversen f. 0,7 mln.; 1959 f. 28,6 mln., t.w. industrie f. 5,3 mln., luchtvaart f. 22,7 mln. en handel f. 0,6 mln.; verkoop van pandbrieven over de toonbank zijn niet in het overzicht begrepen.

³⁾ W.o. f. 285,2 mln. rentespaarbrieven.

⁴⁾ W.o. een door de Staat der Nederlanden gegarandeerde lening van f. 38 mln. van de Nederlandse Antillen.

⁵⁾ W.o. f. 24,8 mln. rentespaarbrieven.

⁶⁾ W.o. een emissie van de Kon. Ned. Petr. Mij. van rond f. 867 mln.; naar raming is 20 tot 25 pCt. van dit bedrag op de Nederlandse kapitaalmarkt opgenomen.

⁷⁾ Bron: Statistisch Bulletin C.B.S.

GELDERSCHE TRAMWEGEN

Bij de GELDERSCHE TRAMWEG MIJ. te DOETINCHEM vacceert de betrekking van

administrateur

Voor de vervulling van deze functie is een gedegen kennis en ervaring nodig op het gebied der moderne bedrijfsadministratie en der interne controle.

Het hebben van een brede belangstelling voor de hiermede samenhangende vraagstukken is een vereiste. Als theoretische vorming is de stof voor het M.O. Boekhouden als minimum te zien.

Zij, die menen voor deze functie in aanmerking te kunnen komen, gelieven hun sollicitatie-papieren in te zenden aan de Directeur der Geldersche Tramwegen, Keppelseweg 15 te Doetinchem, binnen één maand na het verschijnen van dit blad.

Eventueel gewenste nadere inlichtingen zullen op aanvraag gaarne worden verstrekt; zowel vragen als sollicitaties zullen confidentieel behandeld worden.

EERSTE NEDERLANDSCHE

- PENSIOEN REGELINGEN
- RISICO - HERVERZEKERING VAN PENSIOENFONDSEN

HOOFDKANTOOR
JOHAN DE WITTLAAN 50
's-GRAVENHAGE
TEL. (070) 51.43.51
POSTADRES: POSTBUS 5

HOLLANDSCHE SOCIETEIT VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.

Hoofdkantoor Nederland:
Herengracht 475, Amsterdam-C. tel. 221322
Head Office Canada:
1130 Bay Street, Toronto 5

...meer dan anderhalve
eeuw levensverzekering

TIB

Het Bestuur van de 's-Gravenhaagsche

DIAKONESSEN-INRICHTING „BRONOVO”

roept sollicitanten op voor de functie van

ECONOMISCH ADVISEUR VAN DE DIRECTIE

Zijn taak bestaat in:

- het toezicht houden op de bestedingen en de efficiency in het Ziekenhuis en de daarmee verbonden instellingen;
- het toezicht houden op de administratie;
- het voorbereiden van beslissingen met financiële gevolgen;
- de inkoop van verbruiksgoederen.

Voor het vervullen van deze functie is een academische, economische of daaraan gelijkwaardige opleiding vereist, benevens ervaring op het gebied van administratieve controle.

Ziekenhuiservaring strekt tot aanbeveling.

Leeftijd ca. 35 jaar.

Belangstellenden voor deze vacature worden uitgenodigd een sollicitatiebrief in eigen handschrift met persoonlijke en zakelijke gegevens, nodig voor een eerste beoordeling, in te zenden onder nr. 6030 en met vermelding van dit blad aan onderstaand adres. Een uitnodiging tot kennismaking met het Bestuur kan daarna volgen.

TWENTS INSTITUUT VOOR BEDRIJFSPSYCHOLOGIE
Grundellaan 18, Hengelo (O)

Het nog al maar snel toemen van het aantal abonnees in het weekblad

wijst er wel op hoezeer dit beleggingsadvies-orgaan, dat specifiek de belangen van de particuliere belegger behartigt, in een behoefte voorziet.

Te verwonderen behoeft dit eigenlijk niet, want Bel-Bel tracht volledig objectief te zijn; het is in begrijpelijke taal geschreven en zeer overzichtelijk van indeling.
Vraagt toezending van gratis proefnummer.

Abonnementen (per jaar. f. 19,—; p. kwartaal f. 5,50) kunnen elk kwartaal ingaan en dienen te worden opgegeven bij de Administratie van „Bel-Bel”, Postbus 42, Schiedam.

16 MAART a.s. VERSCHIJNT
een speciaal nummer
van „E.-S.B.”

over de
PROVINCIE GELDERLAND

Burgemeester en Wethouders van Eindhoven roepen sollicitanten op voor de functie van:

1. Hoofd bureau organisatie en efficiency

Sollicitanten moeten in staat zijn om, onder supervisie van het Hoofd van de afdeling Personeelszaken ter secretarie, zelfstandig organisatie- en efficiencyproblemen, het gehele gemeentelijke apparaat betreffende, te behandelen.

Academische vorming en praktische ervaring met name in de overheidssector strekken tot aanbeveling.

Salaris nader overeen te komen.

2. Administratief taakanalyst

Sollicitanten zullen behalve als taakanalyst ook worden ingeschakeld bij organisatie- en efficiency-onderzoeken.

De voorkeur gaat uit naar gegadigden, die een middelbare vooropleiding hebben genoten en in het bezit zijn van één van de diploma's Gemeentefinanciën of S.P.D.

Aan de functie is, afhankelijk van geschiktheid en ervaring, maximaal de rang van Hoofdcommies (f. 7847,33 — f. 9801,42) verbonden.

Sollicitaties binnen 10 dagen na het verschijnen van deze oproeping te richten aan de Gemeentesecretaris van Eindhoven, Stadhuisplein 1.

Het Adviesbureau voor Bedrijfsorganisatie, Maliesingel 41, Utrecht vraagt voor een van haar cliënten, Textiel-industrie, gevestigd in Midden-Brabant, op korte termijn, een

commercieel georiënteerd econoom

Zijn taak zal zijn de directie — mede op grond van te verzamelen in- en externe cijfermatige gegevens — te adviseren in de bepaling en bij te staan in de uitvoering van het commerciële beleid in de meest ruime zin.

Vereist wordt:

- academische opleiding
- ruime ervaring in marketing en commerciële research
- beheersing der moderne talen
- leeftijd ca. 45 jaar
- godsdienst R.-K.

Geboden wordt:

- honorering in overeenstemming met de hoge eisen en het niveau van de functie
- opname in pensioenfondsen
- tantième-regeling.

Kandidaten dienen bereid te zijn zich te onderwerpen aan een medische keuring en eventuele psychologische test.

Brieven onder letters C.E. aan het adres van genoemd Bureau.

„INFLATIE EN DE ROEP NAAR WAARDEVASTHEID”

Werkgevers en Pensioenfondsen, die zich voor dit onderwerp interesseren, kunnen een overdruk van dit artikel uit „Elseviers Weekblad” d.d. 6 febr. 1960 van de hand van Lod. S. Beuth, Economisch Pensioen-adviseur bestellen door storting van f. 0,50 op postgiro 385461 Amsterdam met uitsluitend vermelding: overdruk G 7

Fa. A. O. BEUTH VAN WICKEVOORT CROMMELIN
Rubensstraat 89, Amsterdam. Z. Tel. (020) 725410
ECONOMISCHE PENSIOEN-ADVISEURS

Voor de bij de Hoofdadministratie ingedeelde **Fiscale Afdeling** vragen wij een

MEDEWERKER

Wij zoeken voor deze functie een **academicus** (jurist of bedrijfseconoom) met voortgezette belastingwetenschappelijke studie (academisch, Ned. Federatie of Vereniging van Bel. Cons.). Enige jaren ervaring op fiscaal terrein is beslist vereist.

Leeftijd ca. 35 jaar.

Sollicitaties, voorzien van pasfoto te zenden aan het adres Velperweg 76 te Arnhem.

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van:

Prof. P. Hennipman,
 Prof. A. M. de Jong,
 Prof. F. J. de Jong,
 Prof. P. B. Kreukniet,
 Prof. H. W. Lambers,
 Prof. J. Tinbergen,
 Prof. G. M. Verrijn Stuart,
 Prof. J. Zijlstra.

★

Abonnementsprijs f. 22,50;
 fr. p. post f. 23,60; voor studenten f. 19,—; fr. per post f. 20,10.

★

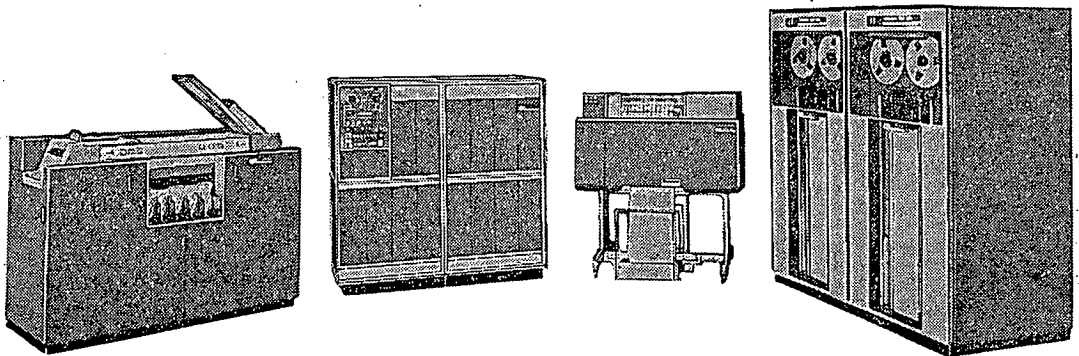
Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door uitgevers

DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM

1401

Ook voor uw bedrijf brengt de IBM 1401 verdergaande administratieve integratie

IBM 1401: een volledig getransistoriseerd, informatie - verwerkend systeem, beschikbaar tegen een prijs die vergelijkbaar is met de prijs van conventionele ponskaarten apparatuur. In de eerste weken na aankondiging werden in Nederland meer dan tien systemen besteld. Deze zullen een taak gaan vervullen bij banken, verkooporganisaties, productiebedrijven, verzekeringsmaatschappijen, energiebedrijven e.a.

De IBM 1401 groeit mee met uw bedrijf.

De 1401 is aan te passen bij de aard van uw bedrijf en... groeit met uw bedrijf mee, doordat tot zes magnetische bandeenheden aan het 1401 systeem kunnen worden toegevoegd. Deze kunnen gegevens lezen en schrijven met een snelheid van 15000 tot 62500 tekens per seconde.

De standaard 1401 bestaat slechts uit 3 eenheden die tezamen een ruimte innemen van nog geen 35 vierkante meter. De prestaties zijn er des te indrukwekkender om:

- leesnelheid: tot 800 ponskaarten per minuut
- electronische verwerkingssnelheid: 12 microseconden per geheugen-cyclus
- magnetisch kernengeheugen 1400/2000/4000 posities
- variabele woord- en instructielengte
- ponsnelheid: tot 250 kaarten per minuut
- afdruksnelheid: tot 600 regels per minuut, 100/132 tekens per regel
- opschuifnelheid papier: 95 of 190 cm per seconde
- volledig alfa-numeriek
- automatische controle
- eenvoudige programmering; geen schakelpanelen meer

IBM

AMSTERDAM - ARNHEM - EINDHOVEN -
GRONINGEN - DEN HAAG - HENGELO - ROTTERDAM -
TILBURG - UTRECHT